

KÖZPONTI STATISZTIKAI HIVATAL

CENTRAL STATISTICAL OFFICE

**NÉPESEDÉSI TENDENCIÁK A KELET-KÖZÉP-EURÓPAI
FŐVÁROSOKBAN**

***DEMOGRAPHIC TRENDS IN EAST-CENTRAL-EUROPEAN
CAPITALS***

Nemzetközi összehasonlítások 9.

International comparisons 9.

Budapest, 2005

Készült:

a KSH Tájékoztatási főosztálya Területi tájékoztatási osztályán

Compiled by:

the Regional Dissemination Section of the Dissemination Department of HCSO

ISBN 963 215 832 6

ISSN 1217-9906

Főosztályvezető – Head of Department:

Szabó István

Készítették – Compiled by:

Brinszkyné Hidas Zsuzsanna

Kezán András

Közreműködő – Performer:

Bognár Virág

Másodlagos publikálás csak a forrás megjelölésével történhet!
Any secondary publication is allowed by the indication of source!

A kiadvány megrendelhető – This publication can be ordered:

KSH Statisztikai szolgáltatások osztálya – HCSO, *Statistical Services Section*
1024 Budapest, Keleti Károly u. 5–7.

Telefon – *Phone*: (36-1) 345-6570 Telefax: (36-1) 345-6699

E-mail: marketing.ksh@ksh.hu

A kiadvány megvásárolható – This publication can be purchased at:

Statisztikai Szakkönyvesbolt – *Statistical Bookshop*
1024 Budapest, Keleti Károly u. 10. Telefon: 212-4345

E-mail: kiadvanybolt@ksh.hu

Internet: www.ksh.hu

Tartalom

	Oldal
Előszó.....	5
<i>Preface</i>	5
Összefoglalás	6
<i>Summary</i>	8
1. Népeség, népsűrűség.....	10
1.1. A népeség száma	10
1.2. A fővárosi népeség súlya.....	10
1.3. Népsűrűség	11
2. A népeség számának változása	12
2.1. A népeség számának alakulása	12
2.2. A népeségszám változásának okai.....	14
3. A népeségváltozás összetevői.....	19
3.1. Élveszületés, termékenység.....	19
3.2. Halálozás.....	22
3.3. Vándorlás	26
4. A népeség főbb jellemzői.....	30
4.1. A nemek aránya	30
4.2. A népeség korösszetétele.....	30
4.3. A külföldi állampolgárok főbb adatai	33
4.4. Családi állapot.....	35
4.5. Házasságkötés, válás.....	36
4.5. Háztartások, családok	37
Táblázatok — <i>Tables</i>	39
Módszertani megjegyzések	71
A nemzetközi összehasonlítások kiadványsorozat eddig megjelent kötetei	73

„..... amióta statisztikával tudományosan foglalkoznak, mindig fennállt annak szükségessége, hogy a statisztikai adatok más államok vagy városok megfelelő feljegyzéseivel hasonlíttassanak össze.”
(Dr. Thirring Gusztáv)

Előszó

Az 1988-ban elindított, Nemzetközi összehasonlítások c. kiadványsorozat jelenlegi, 9. kötete tíz kelet-közép-európai főváros főbb demográfiai folyamatainak összevetését tűzte ki célul. Közülük nyolc – Budapest, Ljubljana, Pozsony, Prága, Riga, Tallinn, Varsó és Vilnius – az Európai Unióhoz 2004-ben újonnan csatlakozott kelet-európai ország fővárosa, kettő – Berlin és Bécs – pedig már korábban is az unióhoz tartozott.

E városok együttes vizsgálata lehetővé teszi az új uniós tagállamok fővárosaira jellemző főbb tendenciák bemutatását, alkalmat ad a közép-európai térséghez szorosan kapcsolódó, meghatározó szerepet betöltő két várossal – Berlinnel és Béccsel – való összehasonlításra, és segít abban, hogy Budapest adatait elhelyezzük a többi főváros között. A tanulmány a részletes demográfiai adatok mellett információt nyújt a háztartások, családok főbb jellemzőiről is.

Preface

The book-series titled “International Comparisons” started in 1988. This publication is the 9th volume of the series, the main point of it was to introduce the significant demographic processes in the ten surveyed Central and Eastern European capitals. Eight of them – Budapest, Ljubljana, Bratislava, Prague, Riga, Tallinn, Warsaw and Vilnius – newly joined to the European Union in 2004, the other two capitals (Berlin and Vienna) are early members of the EU.

The simultaneous examination of these cities permits of the comparison between newcomer capitals and early existing EU member capitals. It also helps to position Budapest in its macro-region, by means of statistical data. Beside the detailed demographic data, the publication gives information about the main characteristics of households and families.

Összefoglalás

Jelen kiadványunkban olyan kelet-közép-európai fővárosokat hasonlítottunk össze, melyek mind történelmi múltjukat, mind társadalmi-gazdasági helyzetüket – ezen belül demográfiai adottságaikat – tekintve lényegesen különböznek egymástól. Köztük van az EU negyedik legnépesebb városa, a közel 3,5 millió lakosú, egyesített Berlin éppúgy, mint a volt jugoszláv utódállam, Szlovénia 266 ezer lelket számláló fővárosa. Budapest a tíz nagyváros között 1 millió 700 ezer lakosával népességszáma alapján a második, népsűrűségét tekintve Bécs, Berlin és Varsó után a negyedik.

Az 1990 óta eltelt időszakban Budapesten – Rigához és Tallinnhoz hasonlóan – folyamatosan népességcsökkenés volt tapasztalható, a többi városban eltérő irányú és ütemű folyamatok zajlottak. Egyedül Bécs és Varsó lakóinak 2003. év végi száma haladta meg a 13 évvel korábbit.

A népesség számának alakulását a természetes népmozgalom, valamint a be-, illetve elvándorlások egyenlege határozza meg. A vizsgált – 1990-től 2003-ig tartó időszakban – Budapesten minden évben elmaradt a születések száma a halálozásokétól. A természetes fogyás ezer lakosra jutó száma a magyar fővárosban volt a legnagyobb mértékű, 1990 és 1999 között évente átlagosan 5,9, melyet egyedül Riga népességfogyása közelített meg. Az ezredfordulót követően Rigában a természetes fogyás mérséklődött, Budapesten a korábbi magas szinten maradt.

Valamennyi nagyvárosnál igen alacsony a termékenység. A 2003. évi adatok alapján a teljes termékenységi arányszám Bécsben a legmagasabb, 1,4, de itt sem közelíti meg a népesség egyszerű reprodukciójához szükséges értéket. Budapest termékenységi rátája a városok közötti rangsorban a harmadik legalacsonyabb, 1,1. Valamennyi nagyvárosban megfigyelhető, hogy a nők egyre idősebb korban vállalják első gyermeküket: napjainkban átlagosan 26-29 éves korukban. Budapesten az 1990. évhez viszonyítva 4 évvel idősebbek az anyák az első szülésnél, életkoruk átlagosan 28 év.

Jelentősen emelkedett a házasságon kívül született gyermekek aránya, amely elsősorban az élettársi kapcsolatok elterjedésével magyarázható. Napjainkban a vizsgált városokban házasságon kívül születik a gyermekek 18–50%-a (Budapesten háromtizede).

A 2003. évi adatok alapján a halálozások népességre vetített száma Budapesten a legmagasabb, 14 ezrelék. Az egyes fővárosok népességének eltérő kormegoszlását kiszűrő, standardizált halálozási arányszám alapján a magyar fővárosénál egyedül Tallinban és Rigában kedvezőtlenebb a mutató értéke.

Egyes megbetegedések, halálokok tekintetében Budapest vezető helyet foglal el. A daganatos megbetegedések következtében meghaltak tízezer lakosra jutó száma a vizsgált fővárosok közül Budapesten a legmagasabb, 38,4; a keringési rendszer betegségei miatti halálozások gyakorisága egyedül Rigában haladja meg a budapesti értéket (Riga 74,1, Budapest 69,4).

A születéskor várható élettartam tekintetében a javuló tendencia ellenére Budapest az utolsók közé tartozik. A 2003. évi adatok alapján a budapesti férfiak átlagosan 68,3, a nők 76,5 évig élhetnek. A férfiak esetében egyedül a három Balti-tenger melletti állam fővárosában élők halandósága kedvezőtlenebb, a nők várható életkora Budapesten a legalacsonyabb.

A várható élettartam emelkedésének, valamint a gyermekvállalási kor kitolódásának következtében módosult a népesség korösszetétele: csökkent a gyermek- és fiatalok aránya. A vizsgált fővárosok közül egyedül Bécsben nem változott jelentősen a népesség korösszetétele az 1991. évi népszámlálás adataihoz

képest, ezzel szemben Budapesten a gyermekkorúak népességen belüli súlya 14 év alatt 4,9 százalékponttal csökkent, a 45 évesek és idősebbek részaránya viszont 6,3 százalékponttal emelkedett (a változások mértéke azonban kedvezőbb volt, mint Pozsonyban és Varsóban). A 2003. évi adatok alapján a száz gyermekkorúra jutó idősök száma Budapesten a legmagasabb, 144.

Az egyes fővárosok népességének számát a belföldi és a nemzetközi vándorlások eltérő mértékben és irányban befolyásolták. A vándorlási többletből eredően az 1990 óta eltelt időszakban Bécs népességszáma nőtt a legnagyobb mértékben, és a vándorlási nyereség népességre vetített aránya is itt volt a legmagasabb. Budapestre 1993 óta elvándorlás jellemző, az elköltözők száma jelentősen meghaladta a beköltözőkét.

Az 1990. évi népszámlálás adataihoz viszonyítva 2–9%-kal csökkent a családok száma. Az egyszülős családok részaránya 14–26% között szóródik, Budapesten minden ötödik családnál hiányzik az egyik szülő.

Summary

The ten Central and Eastern European capitals which were compared in this publication, have varied a lot in their history, socio-economic status, and demographic characteristics. Berlin the 4th most populated city of the EU, with its 3.5 million inhabitants is also among these cities, like Ljubljana, which has only 266 thousand inhabitants. Budapest is the second most populated city out of the ten, with a population of 1.7 million. The Hungarian capital is the fourth most populous city, behind Vienna, Berlin, and Warsaw.

In Budapest, similarly to Riga and Tallinn the population has permanently decreased since 1990, while in the other 8 cities the size and the tendency of the course was variant. Only in Vienna and Warsaw has increased the population since 1990.

Population changes have been determined by the natural increase or decrease, and the balance of migration. In Budapest there have been less livebirth than deaths in every year since 1990. The natural decrease per one-thousand inhabitants in Budapest was the highest, between 1990 and 1999 it was 5.9 on an annual average. Only Riga's natural decrease was as significant as in the Hungarian capital. In Riga the natural decrease of the population has reduced after the millennium, while in Budapest it has stabilized at the earlier level.

The fertility was very low in every city examined. Although by the data of year 2003, the total fertility rate was the highest (1.4) in Vienna, it was still less than what is necessary for simple reproduction. In Budapest the fertility rate was the third worst (1.1) from the ten capitals surveyed. Noticeable in every capital, women have their first delivery older, nowadays at the age of 26-29. The average age of the mothers at the first birth in Budapest was 28, four years more than in 1990.

Significantly grew the rates of natural children, which is explicable by the spread of common-law marriages. In these days 18-50 percent of children are natural children in the cities examined. (In Budapest it is about 30%.)

By the data of year 2003 the mortality rate was 14 ‰ in Budapest, the worst of the ten capitals. Without the influence of the differences in the population's age-composition mortality was the highest in two Baltic cities, Tallinn and Riga.

In case of several diseases, and causes of deaths Budapest has the worst statistics of the surveyed capitols. The number of deaths per 10 000 inhabitants by the influence of neoplasms was the highest (38.4) in Budapest, and only Riga (74.1) passed the Hungarian capital (69.4), when the mortality rates correlate to diseases of the circulatory system were considered.

Beside the improvement of the average life expectancy, the Hungarian capital is still among the last. In 2003 life expectancy for men was 68.3 years of age, while expectancy for women was a bit more, 76.5 years of age. Only in the three Baltic cities was the life expectancy for men worse than in Budapest, and unfortunately women have the worst prospects in the Hungarian capital.

The population's age-composition has changed since 1990, as a consequence of the increase of life expectancy, and the rise of the age at the first pregnancy. The participation of children and young persons has reduced. From the surveyed capitals, Vienna was the only one where the age structure hasn't changed significantly. On the contrary in Budapest the proportion of children has decreased by 4.9 percentage points during the last 13 years, while the sharing of the 45 and plus age-group has raised with more than 6,3 percentage points. (However the scale of the changes was more favourable than in Bratislava or Warsaw). In 2003 the ageing index of the population – proportion of aged people as compared to children – was 144 in Budapest.

In the surveyed cities the internal and international migration influenced the population number in many ways. Due to the positive migration balance the population has grown the most in Vienna since 1990. In Budapest the migration balance has been permanently negative since 1993.

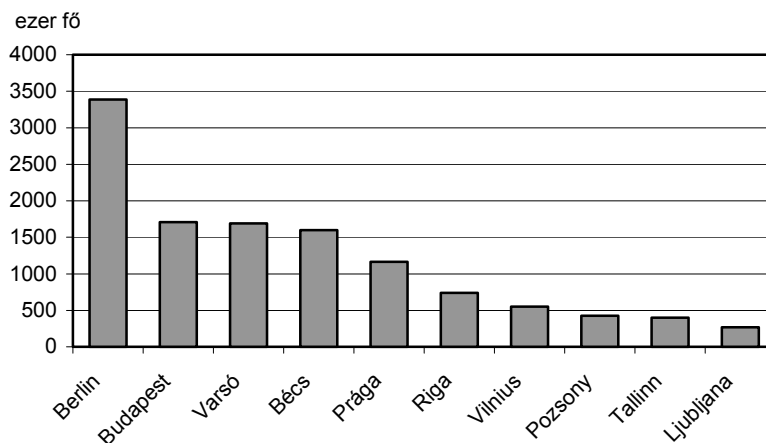
Compared to data of the Population Census held in 1990, the number of families diminished by 2-9%. The participation of families with one parent has ranged between 14 to 26 percent. In Budapest every fifth family has been a one-parent family.

1. Néesség, népsűrűség

1.1. A népesség száma

A tíz vizsgált főváros közül a legtöbb lakost számláló EU-tagállam, Németország fővárosa a legnépesebb. A 2003. év végi adatok alapján Berlin lakosainak száma 3 millió 400 ezer fő, 13-szor annyi, mint a legkevesebb lakosú Ljubljanának. Berlin után Budapest Kelet-Közép-Európa legnagyobb városa, 1 millió 700 ezer lakosával, majd kevéssel lemaradva Varsó és Bécs következik. Prága lakossága megközelíti az 1 millió 200 ezer főt. A három, Balti-tenger melletti állam fővárosa, valamint Ljubljana és Pozsony lakosainak száma nem éri el az egymilliót.

A népesség száma, 2003

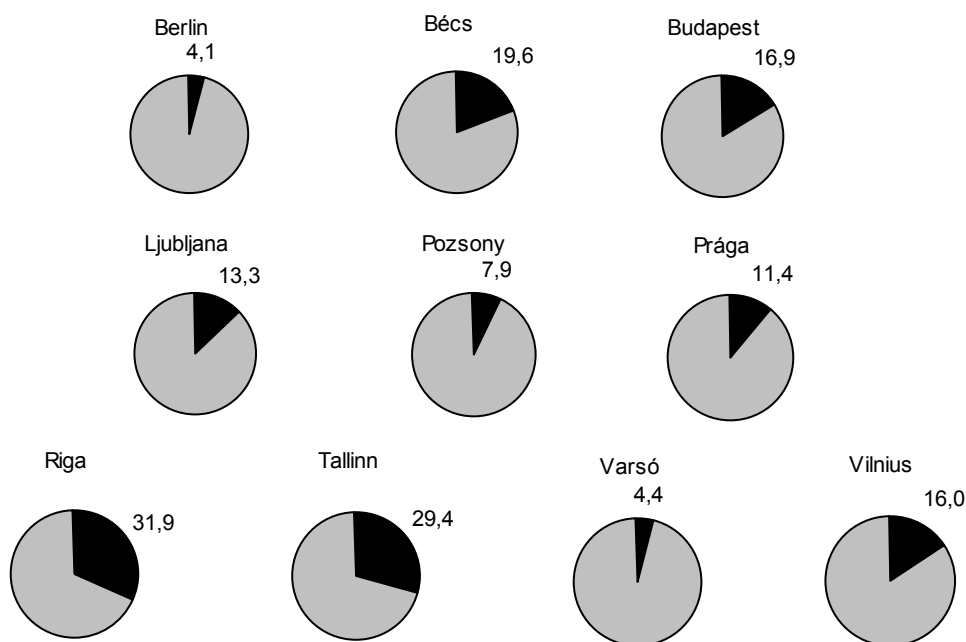
A népesség száma alapján a 44 európai főváros sorában

- Berlin a negyedik;
- Budapest, Varsó, Bécs és Prága a 12–16. helyet tölti be;
- Riga, Vilnius, Pozsony, Tallinn és Ljubljana a 24–35. helyen áll.

1.2. A fővárosi népesség súlya

Az egyes fővárosok országon belüli súlya – népességszáma alapján – igen eltérő. A viszonylag alacsony népességszámú (2 millió 300 ezer, illetve 1 millió 400 ezer fős) Lettország és Észtország lakosságának háromtizedét képezik a fővárosban élők, a 8 milliós Ausztria minden ötödik lakosa él Bécsben, és Magyarországon is kiemelkedő (17%) a fővárosi népességkoncentráció. Ugyanakkor a két legnagyobb népességű ország, Németország (82 millió 500 ezer fő) és Lengyelország (38 millió fő) népességének alig több mint 4%-a fővárosi lakos.

A fővárosok népességének országon belüli aránya, 2003

1.3. Népsűrűség

A tíz főváros közül Berlin a legnagyobb kiterjedésű: 892 km²-nyi területe több mint ötszöröse a legkisebb Tallinn-nak és 70%-kal nagyobb a sorban második Budapestnél is. (Az összes európai fővárost figyelembe véve London és Róma után a harmadik.)

Az egy négyzetkilométerre jutó lakosok száma – a 2003. évi adatok alapján – Bécsben a legtöbb, 3853 fő, és közel ennyi, 3800 fő Berlinben is. A legritkábban lakott, a legkevesebb lakosú Ljubljana: itt egy négyzetkilométeren 966 fő él, s egyben a 44 európai főváros között is a legalacsonyabb népsűrűségű város.

A fővárosok területe és népessége, 2003

Főváros	Terület, km ²	Népesség, 1000 fő	Népsűrűség, fő/km ²	Főváros	Terület, km ²	Népesség, 1000 fő	Népsűrűség, fő/km ²
Berlin	892	3 389	3 800	Prága	496	1 166	2 351
Bécs	415	1 599	3 853	Riga	307	739	2 407
Budapest	525	1 705	3 247	Tallinn	158	396	2 509
Ljubljana	275	266	966	Varsó	517	1 690	3 269
Pozsony	368	426	1 158	Vilnius	401	553	1 379

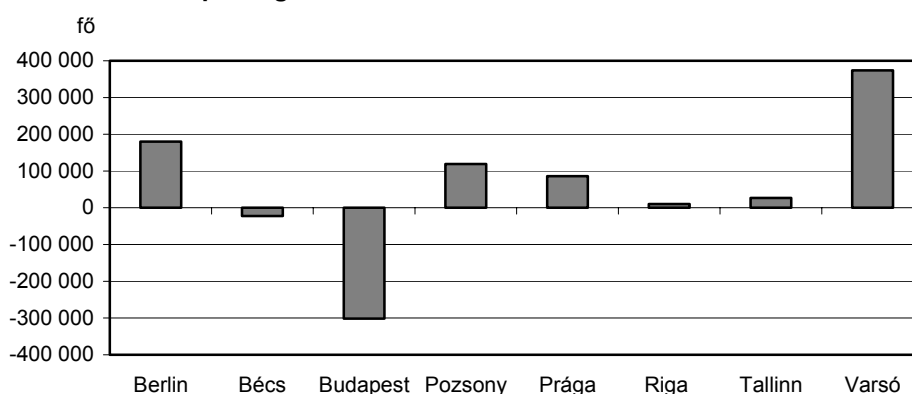
2. A népesség számának változása

2.1. A népesség számának alakulása

A fővárosok népességszámát jelen kiadványunkban 1970-től 2003-ig vizsgáljuk, azonban Vilnius és Ljubljana lakosságáról csak 1995-től, illetve 1991-től áll adat a rendelkezésünkre.

Az elmúlt három évtizedben a vizsgált európai fővárosok népességszámának változása mind irányát, mind mértékét tekintve igen eltérő volt.

A népesség számának változása 1970 és 2003 között

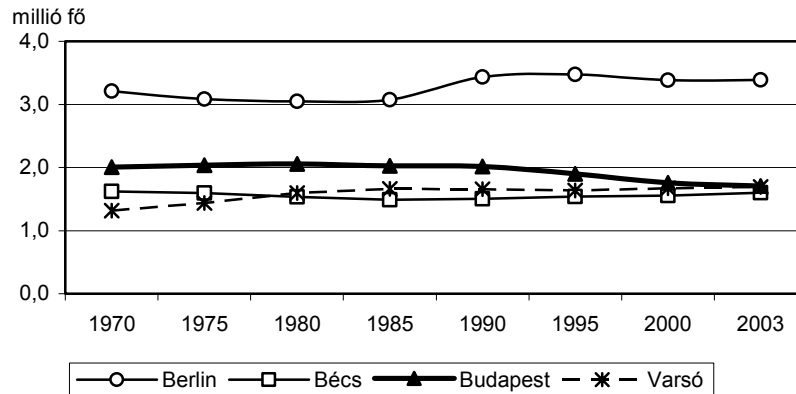

Két főváros: Bécs és Budapest lakosainak száma kevesebb volt 2003-ban, mint 1970-ben. Az idő közben lezajlott folyamatok viszont ellentétesek voltak a két városban: Bécs népessége 1985-ig – elsősorban a természetes fogyásból adódóan – folyamatosan csökkent, majd főleg a bevándorlási hullám hatására jelentős növekedés volt tapasztalható. Ezzel szemben Budapesten a népesség száma 1980-ig gyarapodott, az ezt követő években viszont a természetes fogyáshoz járuló vándorlási veszteség egyre nagyobb ütemű népességfogyást eredményezett.

Berlin népességszáma a kilencvenes évekig Bécséhez hasonlóan alakult: a nyolcvanas évek elejéig tartó népességfogyást – elsősorban a német újraegyesítés hatására – jelentős népességnövekedés követte. A kilencvenes évtized közepétől azonban – Bécsről eltérően – Berlin népessége folyamatosan csökkent.

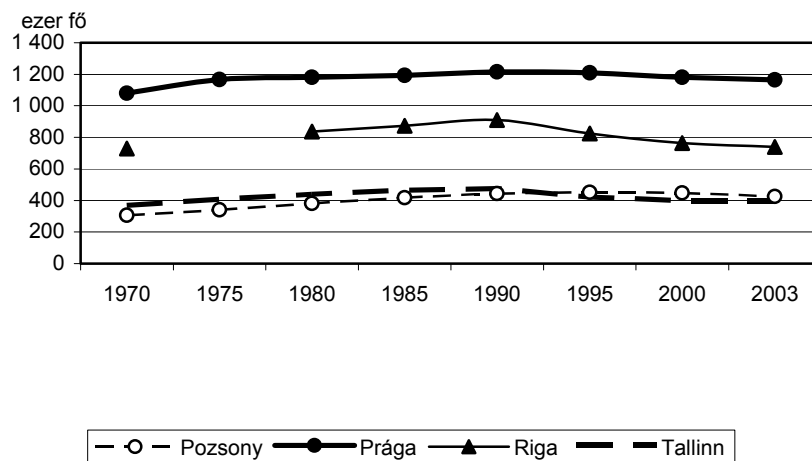
Varsó népessége 1970-től a nyolcvanas évek végéig a természetes szaporodás és a vándorlási nyereség együttes hatására folyamatosan gyarapodott. A kilencvenes évtized közepétől – elsősorban a születések számának visszaesése miatt – népességfogyás következett be, majd az ezredfordulót követően ismét mérsékelt növekedés volt tapasztalható.

Berlin, Bécs, Budapest és Varsó népességének alakulása, 1970-2003

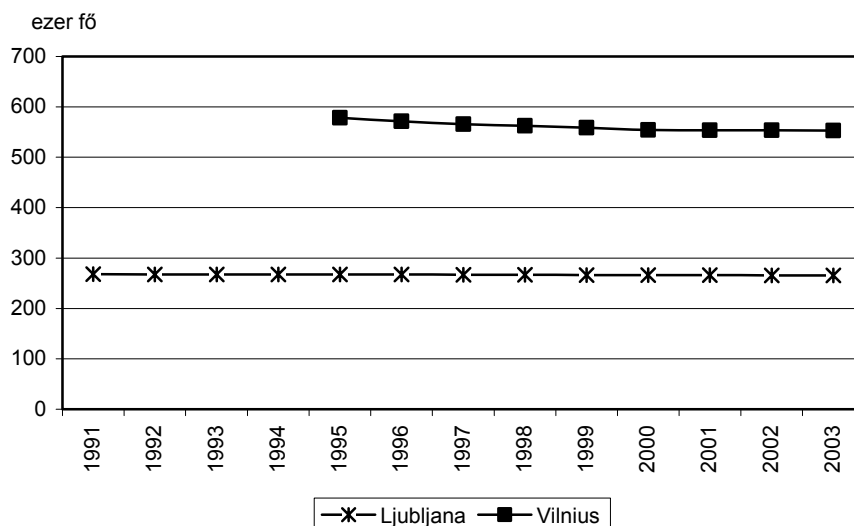
Négy főváros: Pozsony, Prága, Riga és Tallinn népessége a vizsgált időszak első 20-25 évében folyamatosan emelkedett, melyet – eltérő mértékű – visszaesés követett. Egyedül Prágában volt tapasztalható 2002 és 2003 között kisebb népességnövekedés.

Pozsony, Prága, Riga és Tallinn népességének alakulása, 1970-2003

Szlovénia és Litvánia fővárosának népességéről nem áll rendelkezésünkre hosszú idősr. Az 1991-től, illetve 1995-től ismeretes adatok alapján Ljubljanában a népességszám stagnálása, Vilniusban pedig enyhe népességfogyás tapasztalható.

Ljubljana és Vilnius népességének alakulása, 1991-2003

2.2. A népességszám változásának okai

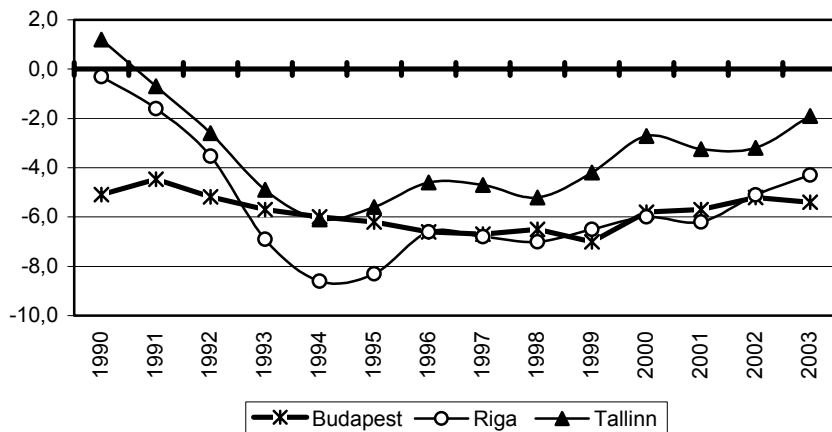
A népesség számának alakulását a természetes szaporodás, illetve fogyás és az oda- és elvándorlások egyenlege határozza meg.

A vizsgált fővárosok többségénél a kilencvenes években folyamatosan természetes népességfogyás volt tapasztalható. Ez alól Pozsony és Ljubljana kivétel, ezekben a fővárosokban néhány évben meghaladta a születések száma a halálozásokét.

Az 1990-től 2003-ig terjedő időszakban Budapesten volt a legnagyobb a természetes népességfogyás, összességében mintegy 150 ezerrel maradt el a születések száma a halálozásokétól. Ezt Berlin követte mintegy 110 ezres, majd Varsó 85 ezres, Riga 63 ezres és Prága 58 ezres negatív egyenleggel. Pozsonyban viszont a természetes fogyás nem érte el az ezer főt.

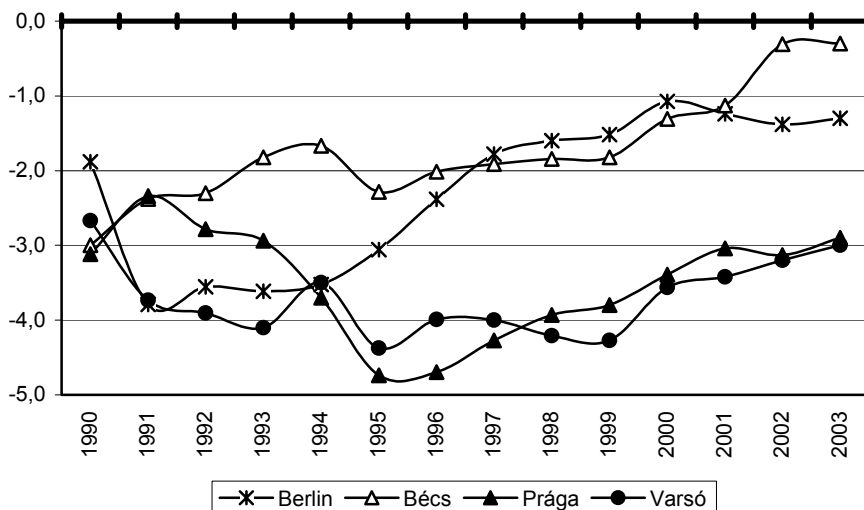
A természetes fogyás népességre vetített aránya 1990 és 2003 között évente átlagosan Rigában volt a legnagyobb mértékű, majd Budapesten és Tallinnban. A mutató értéke a két Balti-tenger melletti állam fővárosánál az időszak folyamán hasonló hullámzást mutatott, Budapesten a népességfogyás egyenletesebb volt.

**Az 1000 lakosra jutó természetes szaporodás, illetve
fogyás Budapesten, Rigában és Tallinnban, 1990-2003**

A természetes népmozgalom ezer lakosra jutó száma Prágában, Varsóban, Berlinben és Bécsben hasonlóan alakult. Ezekben a nagyvárosokban a vizsgált időszakban folyamatosan természetes fogyás következett be, és valamennyinél az 1995. év jelentette a mélypontot. Az ezt követő években a természetes fogyás szerényebb mértékűvé vált.

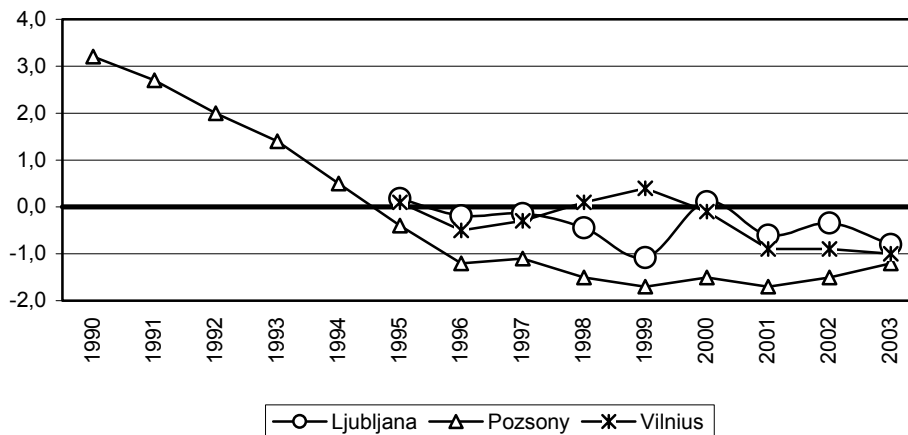
**Az 1000 lakosra jutó természetes fogyás Berlinben,
Bécsben, Prágában és Varsóban, 1990-2003**

Pozsonyban – a vizsgált fővárosok közül egyedülállóként – az 1990-es évek közepéig a születések száma meghaladta a halálozásokét, az ezt követő években azonban viszonylag szerény mértékű természetes népességfogyás volt tapasztalható, melynek ezer lakosra jutó száma 1,2 és 1,7 között állandósult.

Ljubljanában és Vilniusban az 1995-től rendelkezésre álló adatok alapján összességében természetes fogyásról beszélhetünk. A vizsgált fővárosok közül ebben az időszakban e kettőben volt a fogyás mértéke a legalacsonyabb, és mindkét nagyvárosnál 1996 után is volt olyan esztendő, amikor a születések száma meghaladta a halálozásokét.

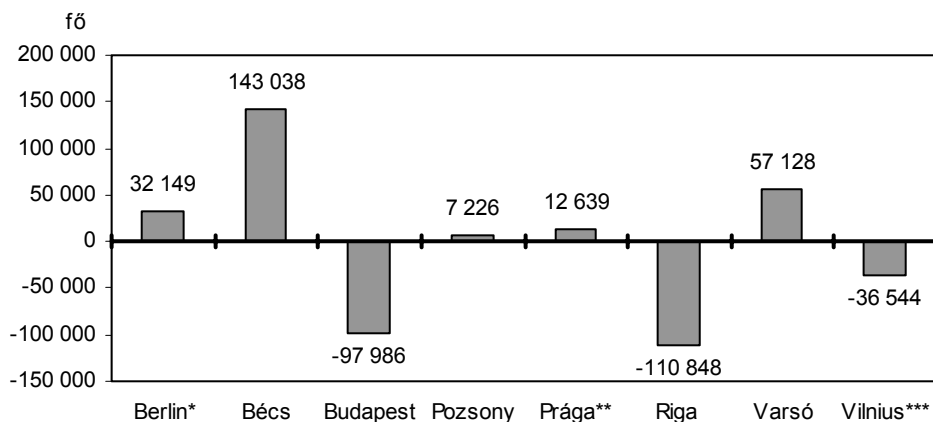
**Az 1000 lakosra jutó természetes szaporodás, illetve fogyás
Ljubljanában, Pozsonyban és Vilniusban, 1990-2003**

A vándorlási egyenleget tekintve Varsóban 1990-től minden évben vándorlási nyereség, Rigában ellenkezőleg, minden évben vándorlási veszteség volt kimutatható. (Ljubljana vándorlási folyamatairól 1997-től állnak adatok a rendelkezésünkre, melyek szintén minden évben vándorlási veszteséget jeleznek. Tallinn adatai nem ismeretesek.)

A vizsgált időszakban azonban mégsem Varsó, hanem Bécs népességszáma nőtt a leginkább vándorlási többletből eredően. Bécsben a vándorlási többlet összességében meghaladta a 140 ezer főt, annak ellenére, hogy két évben – 1994-ben és 1995-ben – az elköltözők száma felülmúlta a beköltözőkét. A vándorlásból eredő fogyás Rigában, ezt követően Budapesten volt a legnagyobb mértékű, 111 ezer, illetve 98 ezer fős.

Vándorlási különbözet, 1990-2003

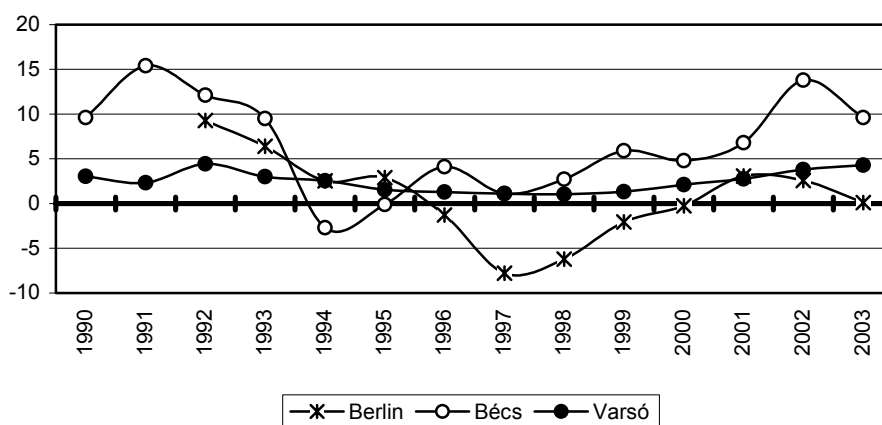
* 1992-2003. ** 1990-2002. *** 1994-2003.

A vándorlási nyereség népességre vetített aránya a vizsgált időszakban – az 1994. és 1995. év kivételével – a tíz főváros közül Bécsben volt a legmagasabb. Itt a jelzett két év, valamint 1997 kivételével a vándorlásból eredő népességtöbblet meghaladta a természetes népességfogyást, tehát Bécs népességszáma nőtt.

A kilencvenes évek elején Berlinben (az 1990–1992. évi adatok nélkül) is jelentős volt a vándorlásból eredő népességtöbblet, melyet azonban 1996-tól vándorlási veszteség váltott fel, és csak az ezredfordulót követően haladta meg ismét a bevándorlók száma az elvándorlókat.

A mutató értéke a legkiegyenlítettebben Varsóban alakult.

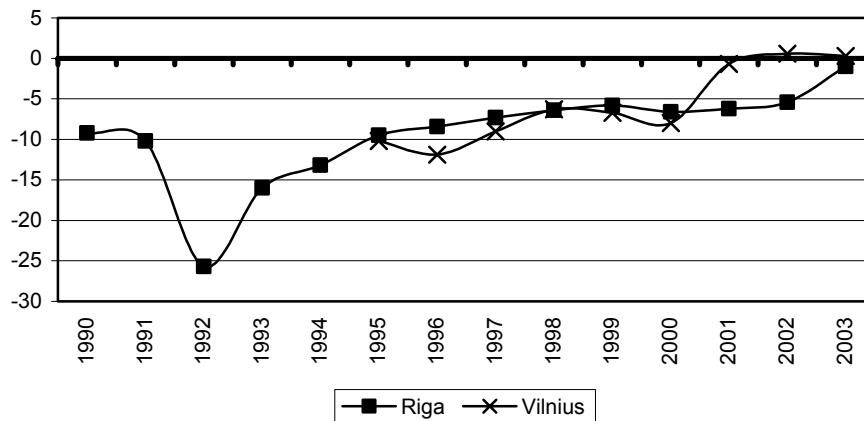
Az 1000 lakosra jutó vándorlási különbözet Berlinben, Bécsben és Varsóban, 1990-2003

A vándorlási veszteség népességre vetített aránya a kilencvenes évek elején Rigában volt a legnagyobb mértékű. A mélypontot az 1992. év jelentette, az ezt követő években a mutató mérsékeltebb fogyást jelzett.

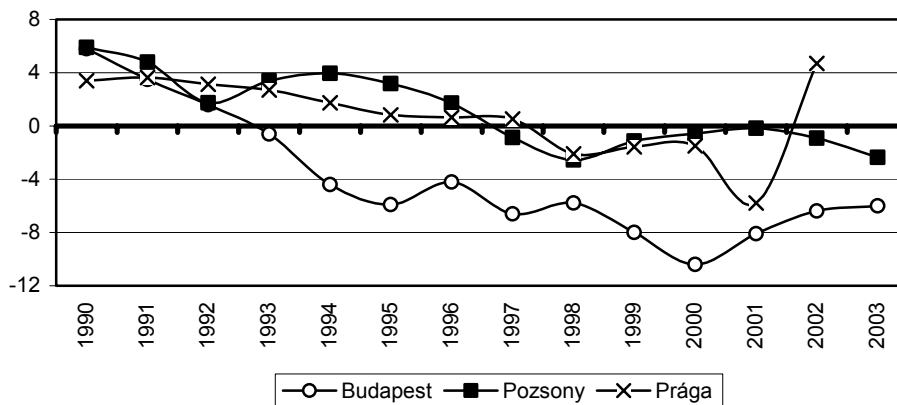
Vilniusban az ezer lakosra jutó vándorlási veszteség adatai 1995-től állnak rendelkezésre. A mutató néhány évben nagyobb vándorlási veszteséget jelzett, mint Rigában; azonban az ezredfordulót követően a vándorlásból eredő népességfogyás csökkent, 2002-ben pedig már a bevándorlók száma – kismértékben – meghaladta az elvándorlókat.

Az 1000 lakosra jutó vándorlási különbözet Rigában és Vilniusban, 1990-2003

Budapesten, Pozsonyban és Prágában egyaránt a kilencvenes évek elején még pozitív vándorlási egyenleg volt tapasztalható, amely fokozatosan vándorlási veszteséggé alakult. A vándorlási veszteség népességre vetített aránya Budapesten volt a legnagyobb. Prágában 2002-ben fordulat következett be: ekkor a bevándorlások száma jelentősen meghaladta az elvándorlásokét, és a vándorlási nyereség megközelítette a nyolcvanas évek átlagát.

**Az 1000 lakosra jutó vándorlási különbözet Budapesten,
Pozsonyban és Prágában, 1990-2003**

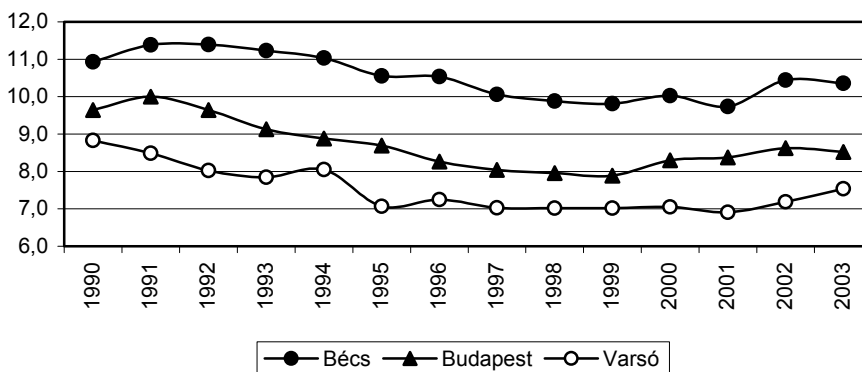

3. A népességváltozás összetevői

3.1. Élveszületés, termékenység

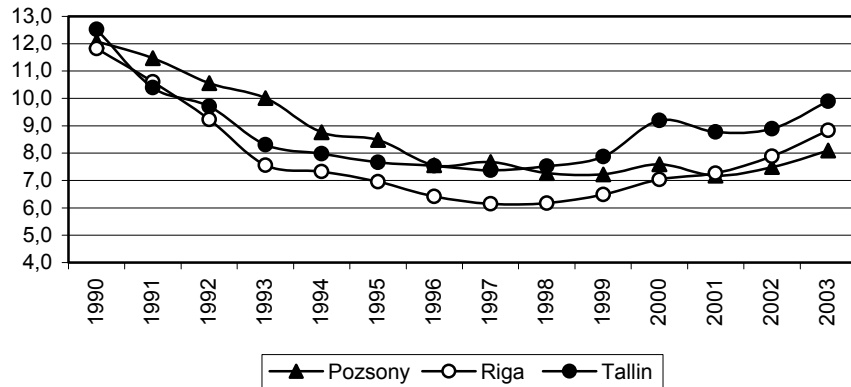
Az 1990 óta eltelt időszakban a születések száma és népességre vetített aránya valamennyi vizsgált fővárosban hullámzó tendenciát mutatott. Az élveszületési arányszám Bécsben alakult a legkiegyenlítettebben, ahol a mutató értéke 9,7 és 11,4 között szóródott; összességében azonban a többi városhoz hasonlóan itt is mérséklődött a szülési hajlandóság. Hasonló, mérsékeltebb hullámzás volt Varsóban és Budapesten is.

**Az 1000 lakosra jutó élveszületések száma Bécsben,
Budapesten és Varsóban, 1990-2003**

Az időszak folyamán a legnagyobb mértékű változás Tallinnban, Rigában és Pozsonyban volt. Mindhárom városban 1990-ben még mintegy 12 élveszületés jutott ezer lakosra, amely 6-7 ezrelékre csökkent a 1997-1999-es – mélypontot jelentő – évekre.

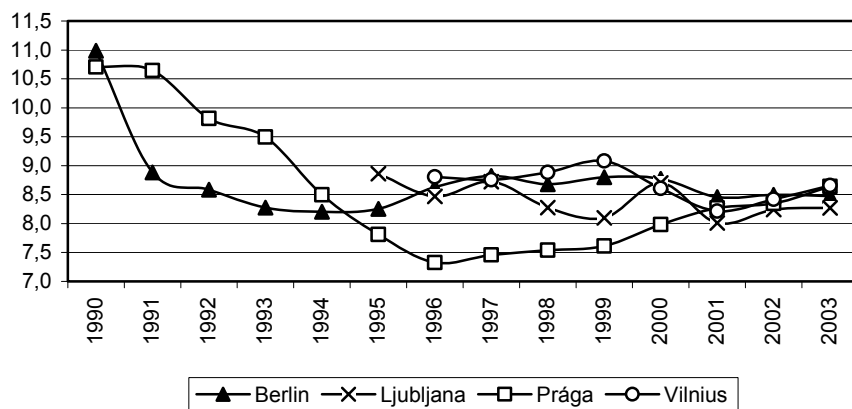
**Az 1000 lakosra jutó élveszületések száma
Pozsonyban, Rigában és Tallinnban, 1990-2003**

Prágában a kilencvenes évtized elején évről évre csökkent az élveszületési arányszám, melyet 1997-től folyamatos emelkedés követett.

Berlinre az évtized elején bekövetkezett visszaesés után – összességében stagnálást eredményező – hullámvázás volt jellemző. Vilnius és Ljubljana adata 1996-tól, illetve 1995-től ismert: ezektől az évektől a mutató értéke mindkét városban Berlinhez hasonlóan, kiegyenlítőten alakult.

**Az 1000 lakosra jutó élveszületések száma Berlinben,
Ljubljanában, Prágában és Vilniusban, 1990-2003**

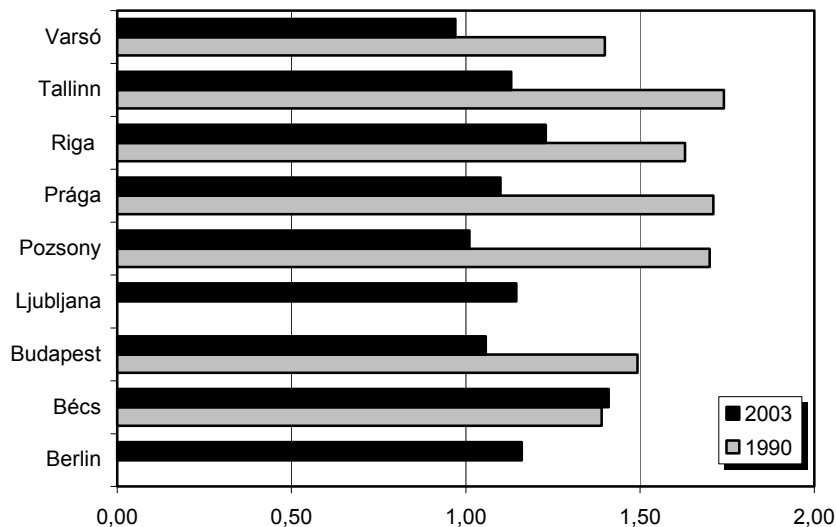

Az 1000 szülőképes korú (15–49 éves) nőre jutó élveszületések száma 1990 és 2003 között a legtöbb fővárosban tovább csökkent, egyedül Tallinnban növekedett. A legnagyobb mértékben Pozsonyban esett vissza a szülőképes korú nők termékenysége (44 ezrelékről 29 ezrelékre); Bécsben a csökkenés minimális volt, nem érte el az egy ezreléket.

Valamennyi vizsgált nagyvárosban megfigyelhető a gyermekvállalás későbbi korra történő kitolódása. (Vilniusra nincs adat, Berlin és Ljubljana 1990-es adatai nem ismeretesek.) Az 1000 megfelelő korú nőre jutó élveszületések száma a 30–49 évesek valamennyi korcsoportjában emelkedett, ugyanakkor a fiatalabbak – elsősorban a 20–24 évesek – körében jelentősen csökkent. 1990-ben az anyák életkora az első szülésnél átlagosan 23-26 év volt, ez 2003-ra 26-29 évre emelkedett.

A teljes termékenységi arányszám fejezi ki azt, hogy száz nő 15 és 49 éves kora között átlagosan hány gyermeket szülne, ha az adott naptári év termékenységi arányszámai nem változnának. A társadalom egyszerű reprodukálásához 2-nél magasabb termékenységi ráta lenne szükséges, azonban ettől valamennyi nagyváros mutatója jóval alacsonyabb. 2003-ban a legmagasabb termékenységi arányszám Bécsset jellemezte (1,41), ezt követte Riga (1,23), majd Berlin (1,16) és Ljubljana (1,15). Az utolsó helyen álló Varsóban a mutató értéke 0,97 volt. A tízből 7 nagyváros 1990. évi teljes termékenységi rátáját ismerjük, közülük egyedül Bécsben emelkedett a termékenység, a többi 6 városban csökkent.

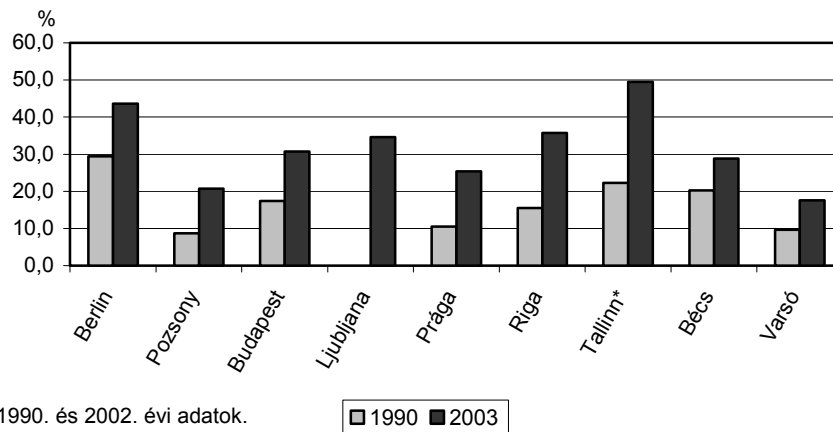
A teljes termékenységi arányszám, 1990, 2003

Az élettársi kapcsolatok terjedésével összefüggésben az utóbbi évtizedekben jelentősen nőtt a házasságon kívül született gyermekek aránya. 1990–2003 között a legnagyobb mértékben (több mint kétszeresére) Pozsonyban, Prágában, Rigában és Tallinnban emelkedett a nem házasságból született gyermekek részesedése.

A legutóbbi adatok szerint Tallinnban a gyermekek fele, Berlinben 44%-a, Rigában és Ljubljánában mintegy harmada, Budapesten háromtizede született házasságon kívül. A legkisebb az így született gyermekek aránya Varsóban és – a nagymértékű növekedés ellenére – Pozsonyban.

A házasságon kívül született gyermekek aránya

3.2. Halálozás

A vizsgált nagyvárosok többségében az 1990 óta eltelt időszakban a halálozás gyakorisága – kisebb-nagyobb hullámzásokkal – általában csökkent, illetve stagnált, kivételt képez Riga, Tallinn és Pozsony. Rigában és Tallinnban a kilencvenes évtized első felében emelkedett meg a nyers halálozási arányszám, amely az ezt követő években sem csökkent az 1990. évi gyakoriság alá. Pozsonyban az ezredfordulót követően váltotta fel az addigi stagnálást a halálozási arányszám mérsékelt növekedése.

A 2003. évi adatok alapján az ezer lakosra jutó halálozások száma Budapesten a legmagasabb, 14,0, melyet Riga és Tallinn követ. A mutató értéke Ljubljánában a legkedvezőbb 9,1, ezt követően – az utóbbi évekre jellemző növekedés ellenére – Pozsonyban (9,3).

A nyers halálozási arányszám nem tükrözi a népesség kor, nem és társadalmi-gazdasági helyzet szerinti összetételének a halandóságra gyakorolt hatását. A rendelkezésünkre álló adatok alapján a tízből 8 főváros halandósági viszonyait tudjuk összehasonlítani a kormegoszlás torzító hatását kiszűrve, standardizált arányszámok alapján. Budapest lakónépességének 2003. évi kormegoszlását standardnak véve az ezer lakosra jutó halálozások száma Rigában és Tallinnban a legmagasabb, egyaránt 14,8, és Ljubljánában a legalacsonyabb, 10,2.

A nyers és standardizált halálozási arányszám, 2003

(ezrelék)

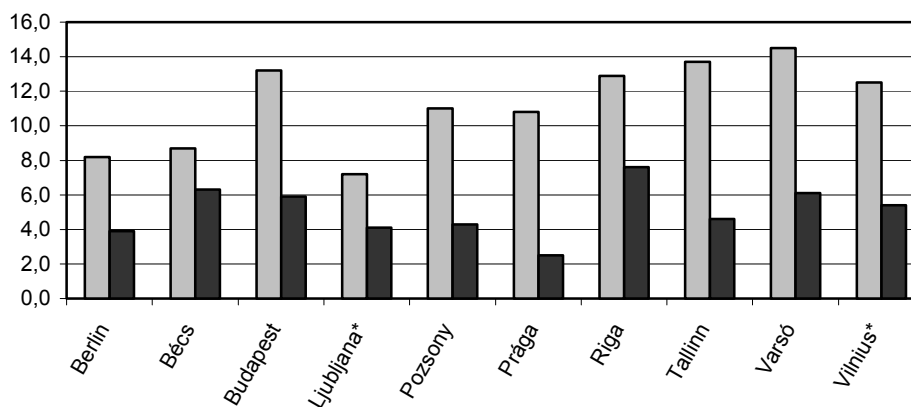
Főváros	Nyers	Standardizált
	halálozási arányszám	
Berlin	9,8	..
Bécs	10,7	11,5
Budapest	13,9	14,0
Ljubljana	9,1	10,2
Pozsony	9,0	12,6
Prága	11,6	12,7
Riga	13,3	14,8
Tallinn*	12,1	14,8
Varsó	10,5	11,8
Vilnius	9,7	..

* 2002. évi adatok.

A halálozások korstruktúrájának vizsgálatánál nemzetközi összehasonlításban is kiemelt fontosságú mutató a csecsemőhalálozás alakulása.

A vizsgált időszakban, 1990 és 2003 között a tíz főváros mindegyikénél tapasztalható volt az 1000 élveszülöttre jutó csecsemőhalálozások csökkenése. A legkedvezőbb változás Prágában következett be, ahol a csecsemőhalálozások hányada mintegy a negyedére esett vissza, és ennek eredményeként a mutató értéke 2003-ban Prágában volt a legalacsonyabb (2,5 ezrelék).

Az 1000 élveszülöttre jutó csecsemőhalálozás, 1990, 2003

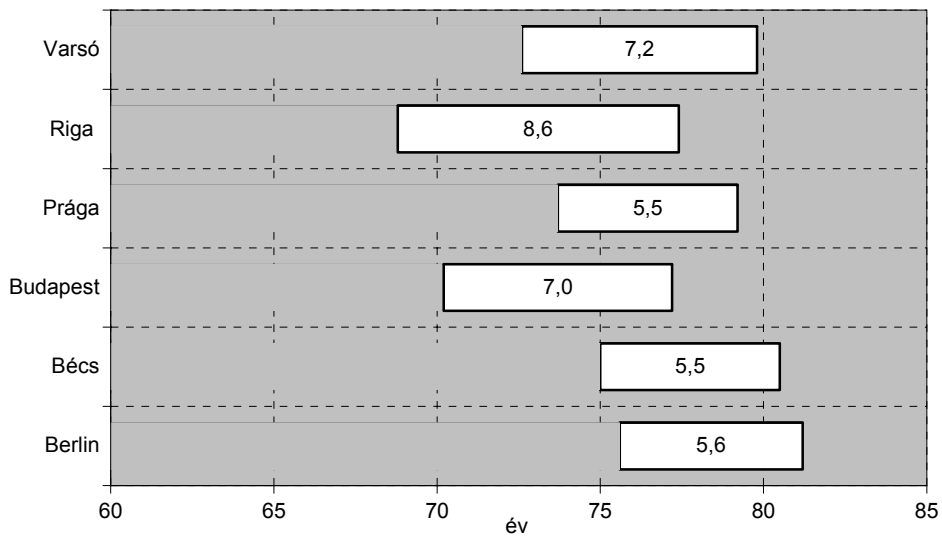

* 1995. és 2003. évi adatok.

□ 1990 ■ 2003

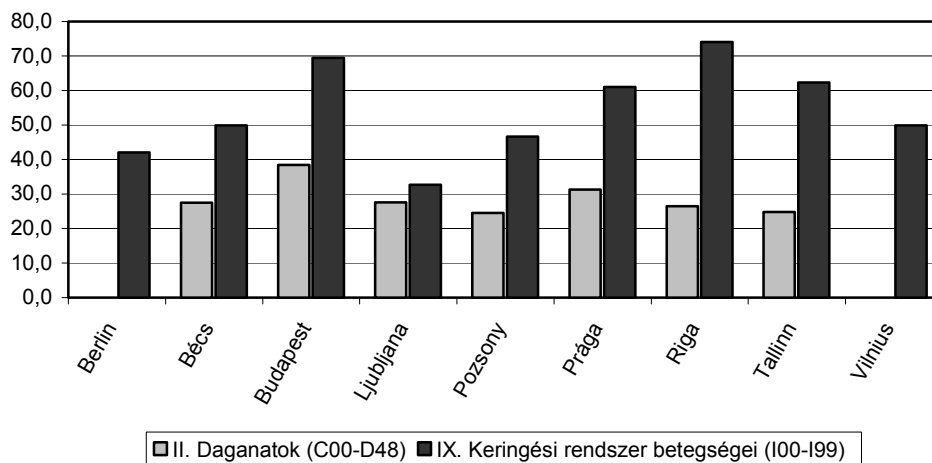
A halandóságot a népesség nemek szerinti összetétele is jelentősen befolyásolja. A fejlett egészségügyi kultúrájú országokban a férfiak halandósága magasabb a nőkéénél. Francia demográfusok kutatásaik során arra a megállapításra jutottak, hogy biológiai okok legfeljebb két évvel hosszabb várható élettartamra adnak magyarázatot a nők javára, az ennél nagyobb mértékű eltérés társadalmilag meghatározott. A vizsgált fővárosok mindegyikénél tapasztalható ez a jelenség.

A férfiak és a nők születéskor várható élettartamának eltérése, 2003

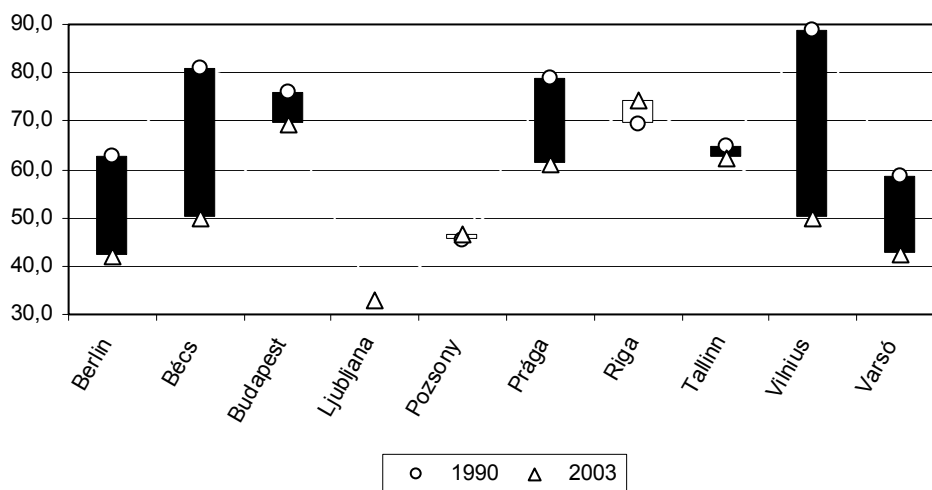
A halálozások főbb halálokok szerinti struktúrája az egyes nagyvárosokban eltérő képet mutat. Az egységes nemzetközi osztályozásnak megfelelő csoportosítás szerint valamennyi fővárosban a keringési rendszer betegségei és a daganatos megbetegedések a halálozások leggyakoribb elsődleges okai, azonban a tízezer lakosra jutó számuk tág határok között mozog. A 2003. évi adatok szerint a keringési rendszer betegségei következtében meghaltak tízezer lakosra jutó száma Rigában a legmagasabb, 74,1, ezt követően Budapesten és Tallinnban; Ljubljanában a legalacsonyabb, 32,7. A daganatos betegségek miatti halálozások gyakorisága a budapesti 38,4 és a pozsonyi 24,5 között szóródott (Berlin és Vilnius adata nem ismert).

**A daganatos betegségek és a keringési rendszer betegségei
következtében meghaltak 10 000 lakosra jutó száma, 2003**

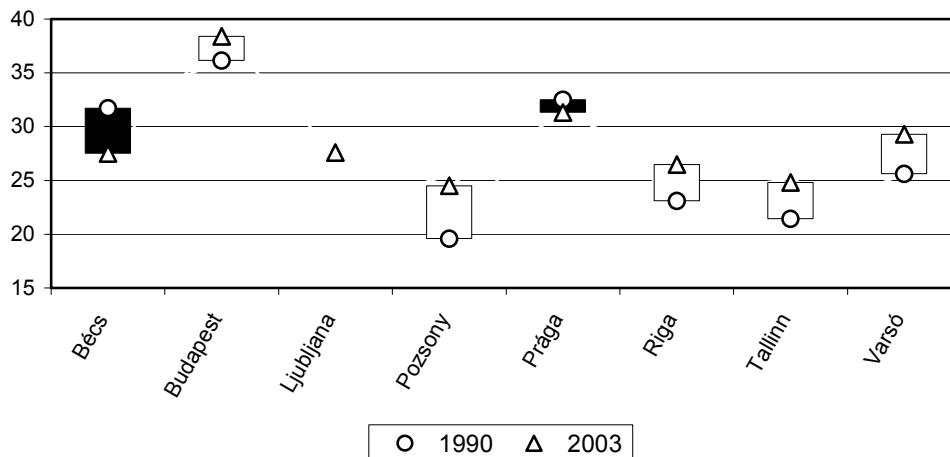
2003-ban a keringési rendszer megbetegedése, azaz a leggyakoribb halálok tízezer lakosra vetített aránya Vilniusban csökkent a legnagyobb mértékben, az 1990 évi 88,9-ről 49,9-re, és Bécsben is hasonló mértékű változás volt tapasztalható. Rigában és – kisebb mértékben – Pozsonyban azonban növekedés történt. (Ljubljana 1990. évi adata nem ismert.)

**A keringési rendszer betegségei következtében bekövetkezett
halálozások gyakorisága és annak változása, 1990, 2003**

A daganatok következtében bekövetkezett halálozások tízezer lakosra jutó száma 1990-hez viszonyítva Bécsben és Prágában csökkent, Pozsonyban, Budapesten, Rigában, Tallinnban és Varsóban emelkedett (Ljubljana 1990. évi adata nem ismert).

A daganatok következtében bekövetkezett halálozások gyakorisága és annak változása, 1990, 2003

A haláloki struktúra viszonylag nagy hányadát képviselik a légző- és az emésztőrendszer megbetegedéséből bekövetkező halálozások. 2003-ban a légzőrendszer betegségei miatti halálozás tízezer lakosra jutó gyakorisága 2,8 (Vilnius) és 6,9 (Ljubljana) között szóródott, az emésztőrendszeri betegségek okozta halálozás 3,1 (Prága) és 9,7 (Budapest) között alakult. E két betegségcsoport magas értékét nagy valószínűséggel a dohányzás, az alkoholfogyasztás, az egészségtelen táplálkozás és a környezeti ártalmak mint kockázati tényezők jelentősen befolyásolják.

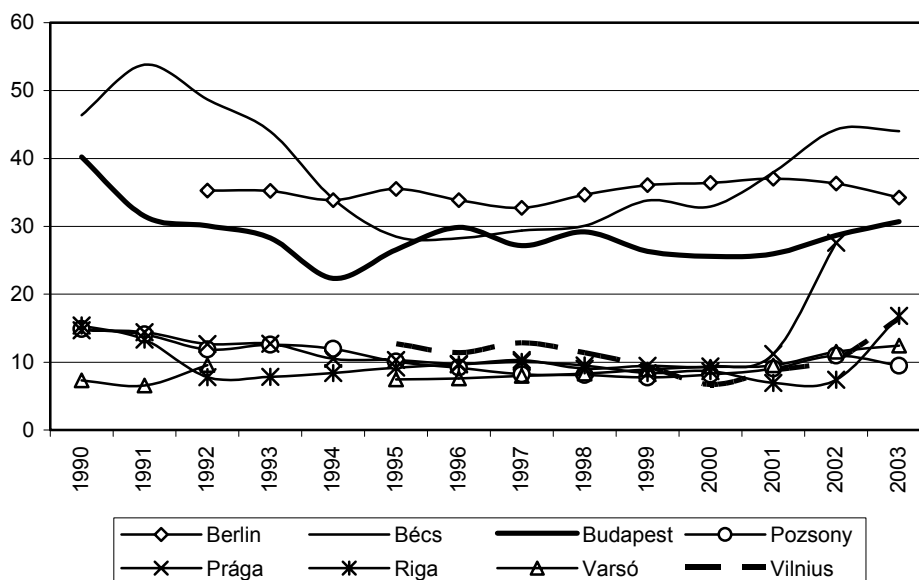
3.3. Vándorlás

A vándormozgalomban (Tallinn adatai nélkül) az elmúlt tizennégy év során bekövetkezett változások jól jellemezték az adott országban, illetve régióban végbemenő társadalmi folyamatokat. A városok földrajzi, geopolitikai helyzete meghatározóan hatott a vándorlások volumenére és a vándorlás egyenlegére.

A vándorlás nagyságát, az összehasonlíthatóság kritériumának figyelembevételével, az el-, illetve az odavándorlók ezer lakosra vetített értéke jellemzi legjobban. A vizsgált fővárosok közül a költözések volumene az elmúlt közel másfél évtized során Berlinben, Bécsben, valamint Budapesten volt a legnagyobb. Az ezredfordulót követően Prágát egyre élénkülő vándorlás jellemezte, ugyanakkor a többi fővárosban a be-, illetve kiköltözők ezer lakosra vetített száma csupán fele, harmada volt a fent említett három fővárosban tapasztaltnak. A lakóhely-változtatások legkevésbé Pozsony és Varsó népességnagyságát befolyásolták az elmúlt tizennégy évben.

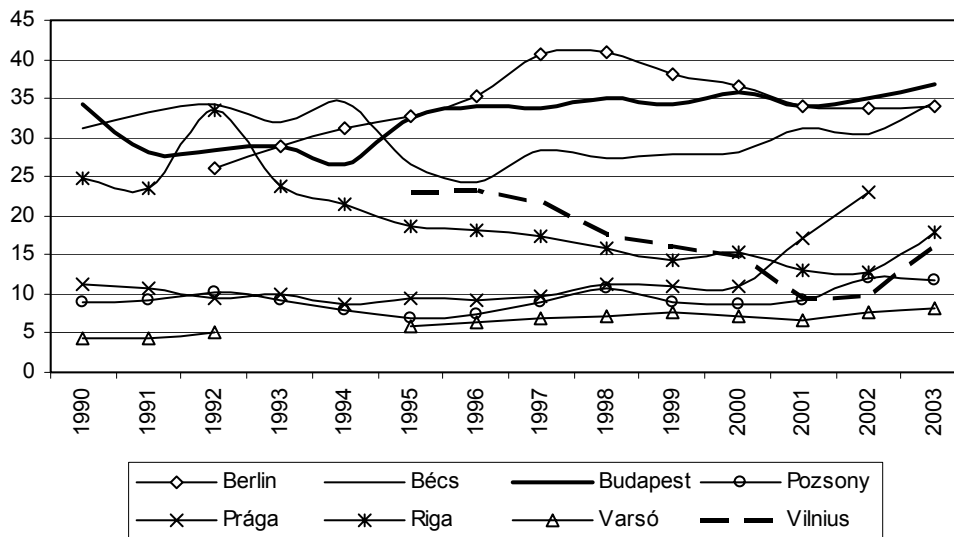
A vizsgált időszakban a legintenzívebb bevándorlás Bécsbe irányult. Az osztrák fővárosban 1991-ben ezer lakosra 54 beköltöző jutott. A városba költözők száma az évtized közepéig folyamatosan csökkent, majd 1997-től gyorsuló ütemben ismét emelkedni kezdett. Berlinben a bevándorlás volumene mindvégig magas volt, az ezer lakosra jutó beköltözők száma 30–40 fő között ingadozott. A Budapesten letelepedők száma szintén jelentős volt, a beköltözők lakónépességre vetített száma több évben elérte és bizonyos időszakokban meghaladta a 30 főt. A bevándorlás intenzitása Prágában az ezredfordulót követően közelítette meg az említett három városban tapasztalt mértéket. A cseh fővárosban, 2002-ben ezer lakosra 28 letelepedő jutott. A többi városban a vizsgált időszakban a beköltözők ezer lakosra vetített száma 10 fő körül ingadozott.

Az 1000 lakosra jutó odaköltözők száma, 1990-2003

Az elköltözők száma is Berlinben, Bécsben és Budapesten volt a legmagasabb. Az 1990-es évek elején jelentős elvándorlás jellemezte Rigát is. A vándorlás nagyságára jellemző, hogy 1991 és 1995 között volt olyan év mikor a lakónépesség több mint 3%-a költözött el. Ezt követően a lett fővárosból elvándorlók száma az ezredfordulóig folyamatosan és jelentősen csökkent, s az 1995-től rendelkezésre álló adatok szerint az 1000 lakosra jutó elvándorlás ehhez hasonlóan alakult Vilniusban is. A többi főváros közül Prága érdemel még említést, ahol 2001-től jelentősen nőtt az elköltözők száma. (A be- és elköltözők adata Tallinnban és Ljubljánában nem ismert.)

Az 1000 lakosra jutó elköltözők száma, 1990-2003

A vándorlás egyenlegében az 1990-es években meglévő területi különbségek (Tallinn adatai nélkül) jelentősen csökkentek. A regionális jellegzetességek a vizsgált időszak során főként a vándorlási egyenleg változásaiban mutatkoztak meg.

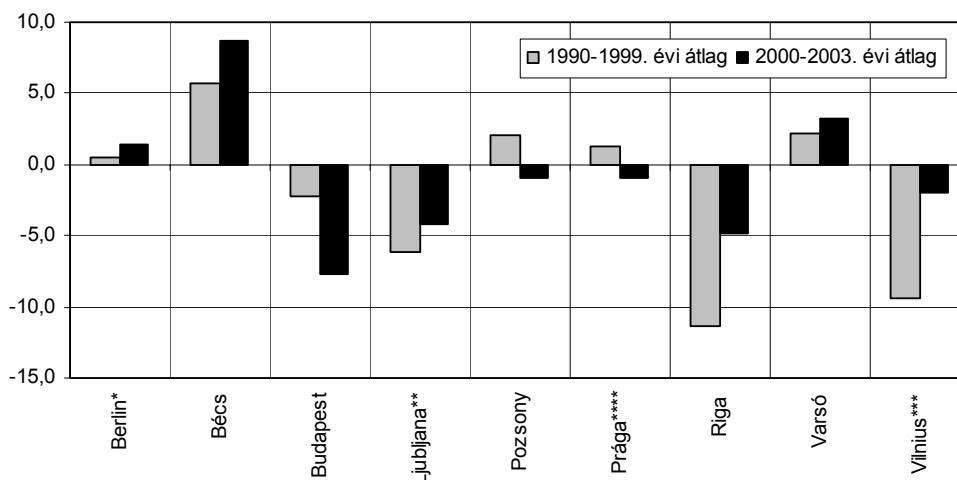
Rigát és Vilniust az 1990-es években nagymértékű elvándorlás jellemezte. Ezekben az években Rigában évente átlagosan 11,4‰, Vilniusban 9,4‰ volt a vándorlási veszteség, amely a 2000 és 2003 közötti időszakra 4,2, illetve 2,0‰-re mérséklődött. A szlovén fővárosban, Ljubljanában is azonos irányban, de jóval kisebb mértékben (–6,1-ről –4,2‰-re) változott a mutató értéke.

Fordított előjelű folyamat zajlott le Pozsonyban és Prágában, ahol a korábbi pozitív vándorlási egyenleget 2000-től veszteség váltotta fel.

Berlinben, Bécsben és Varsóban az előző évtizedre jellemző vándorlási nyereség az ezredfordulót követően tovább növekedett. E városok közül a mutató értéke, s annak növekedése is Bécsben volt a legnagyobb, 2000 és 2003 közötti átlag elérte a 8,8‰-et.

A vándorlási különbözet alakulását tekintve Budapest helyzete egyedülálló. Ez az egyetlen a vizsgált városok közül, amelynek az ezredfordulót követő átlagos vándorlási vesztesége meghaladta az 1990-es évekre jellemző értéket, s 1000 lakosra jutó 7,7-es vándorlási vesztesége a legnagyobb volt a városok között.

Az 1000 lakosra jutó vándorlási különbözet

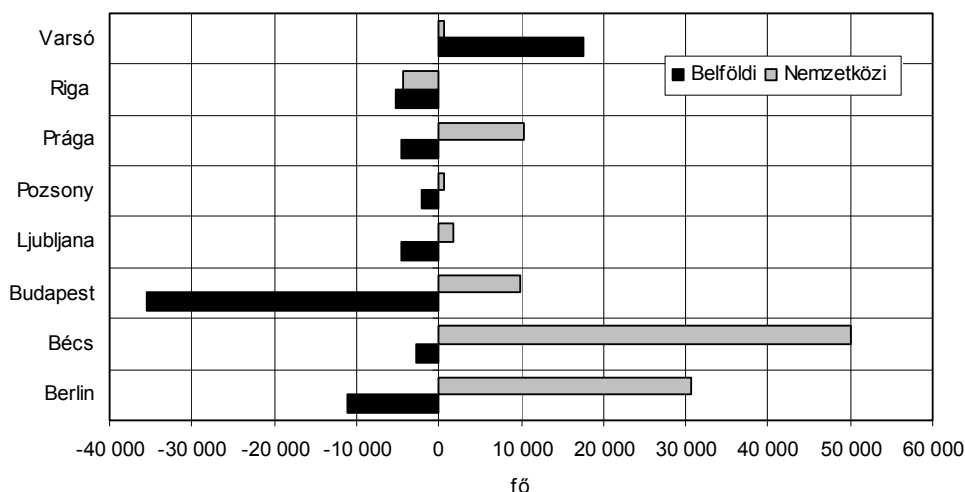

*1992-1999. évi átlag. **1996-1999. évi átlag. *** 1994-1999. évi átlag. **** 2000-2002. évi átlag.

A vándorlási különbözet összetevőit vizsgálva kitűnik, hogy az utolsó három év során a belföldi vándorlásból adódóan a vizsgált fővárosok csaknem mindegyikében népességfogyás következett be. A legnagyobb vándorlási vesztesége Budapestnek volt, s csak a lengyel fővárosban, Varsóban növekedett a lakónépesség száma a belföldi vándorlás hatására.

A nemzetközi vándorlás egyenlege a belföldivel ellentétben szinte mindenütt pozitív volt. A legnagyobb vándorlási nyeresége Bécsnek, Berlinnek, Prágának és Budapestnek volt. Riga volt az egyetlen főváros, ahol a nemzetközi vándormozgalom eredményeképpen csökkent a lakónépesség.

A belföldi és nemzetközi vándorlási különbözet 2001 és 2003 között

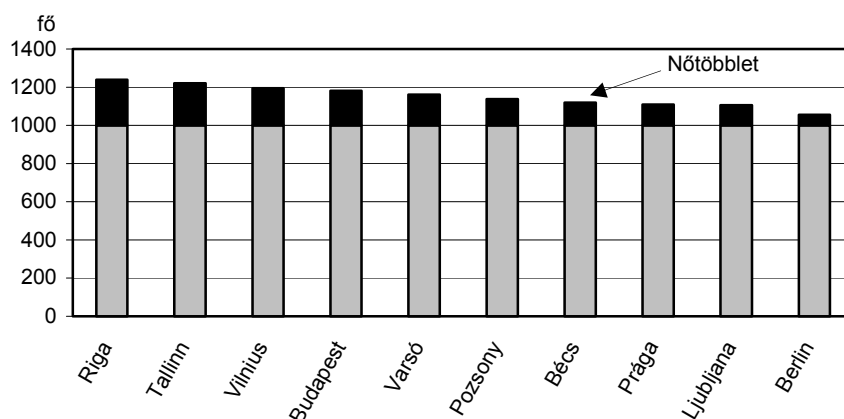

4. A népesség főbb jellemzői

4.1. A nemek aránya

Valamennyi vizsgált fővárosban meghaladja a nők száma a férfiakét. A legutóbbi népszámlálás adatai alapján az ezer férfira jutó nők száma Rigában, Tallinnban és Vilniusban a legmagasabb (1239–1194), Berlinben a legalacsonyabb (1056).

Az 1000 férfira jutó nők száma, 2001

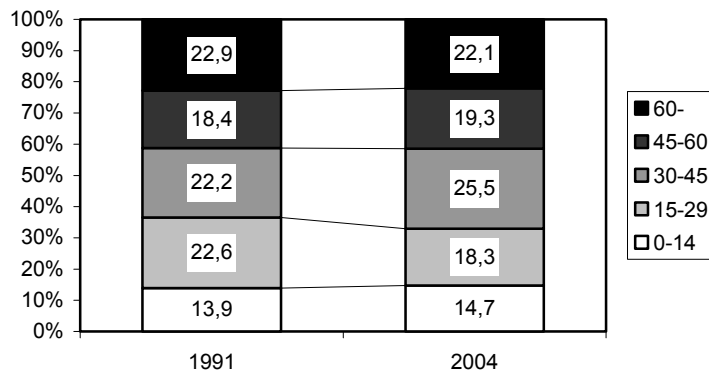

4.2. A népesség korösszetétele

A népesség korösszetételében 1990 és 2004 között jelentős változások mentek végbe, az Európában általánosan jellemző demográfiai folyamatokkal összhangban. A városok között különbségek csupán a kedvezőtlen demográfiai változások mértékében, mintsem irányában mutatkoztak. Az 1990 körüli népszámlálást követően mindegyik fővárosban csökkent a gyermek- és fiatalkorúak együttes aránya.

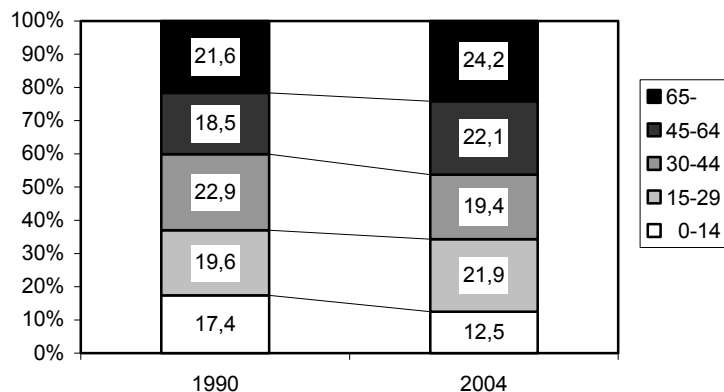
Bécsben a többi fővárossal ellentétben a népesség fokozatos elöregedése volt jellemző. Bécs volt az egyetlen a vizsgált fővárosok közül, amelyben az utolsó előtti népszámlálás óta eltelt tizenhárom év során valamelyest nőtt a gyermekkorúak népességhez viszonyított aránya. A demográfiai változások leginkább a fiatalkorúak (14–29 éves) és a középkorúak (30–44 éves) lakónépességen belüli súlyának eltolódásában mutatkoztak meg. Előbbiek aránya 4,3 százalékponttal csökkent, míg utóbbiaké csaknem ugyanennyivel növekedett. Berlinben (az 1980 és 2004 közötti időszakot alapul véve) a gyermek- és fiatalkorúak számának csökkenésével együtt szintén a középkorúak részaránya növekedett számottevően, míg az időskorúaké valamelyest csökkent.

A bécsi lakónépesség korösszetételének változása, 1991-2004

Budapesten, Pozsonyban, Prágában és Varsóban az 1990-es években végbement változások a népesség jelentős öregedéséhez vezettek. Budapesten és Prágában a természetes népmozgalom kedvezőtlen alakulása miatt a gyermekkorúak aránya jelentősen csökkent, ezzel párhuzamosan éppen a 45 éves és idősebb népesség aránya nőtt meg jelentősen. A magyar fővárosban a gyermekkorúak népességen belüli súlya tizennégy év alatt 4,9 százalékponttal csökkent, a 45 éves és idősebb korosztályba tartozóké pedig 6,3 százalékponttal emelkedett. Budapestre jellemző, hogy a 15 év alatti korosztály mellett a középkorúak (30–44 évesek) részesedése csökkent még számottevően.

A budapesti lakónépesség korösszetételének változása, 1990-2004

A legkedvezőtlenebb változások Pozsony és Varsó népességének korösszetételében következtek be. Az 1991-es, illetve 1988-as népszámlálást követően a 44 évesnél idősebbek aránya a szlovák fővárosban 11, a lengyel fővárosban 8,5 százalékponttal növekedett. A 15 évesnél fiatalabb korosztály népességén belüli súlya különösen nagy mértékben csökkent, melynek oka főképp a születések számának drasztikus visszaesése volt. A gyermekkorúak lakónépességhez viszonyított aránya 2004-ben Pozsonyban 13, Varsóban 12%-ot tett ki, 10, illetve 7,2 százalékponttal kevesebbet, mint az előző népszámlálás időpontjában.

A balti fővárosok korösszetétele a közép-európai fővárosokhoz hasonlóan változott. Rigában és Tallinnban a gyermekkorúak népességén belüli aránya jelentősen, több mint 6 százalékponttal csökkent az 1990. évi népszámláláshoz képest. A középkorúak aránya ugyanakkor alig változott, és csupán a 64 év feletti korosztály lakónépességhez viszonyított aránya növekedett számottevően.

A fent említett demográfiai változások hatására 2004-re a fővárosok korösszetételének korábbi különbségei csökkentek. 2004. január 1-jén a népesség korösszetétele a kedvezőtlen változások ellenére még mindig Tallinnban, Pozsonyban, Vilniusban és Ljubljánban volt a legfiatalabb. Az idősek aránya Budapesten, Varsóban és Rigában volt a legmagasabb.

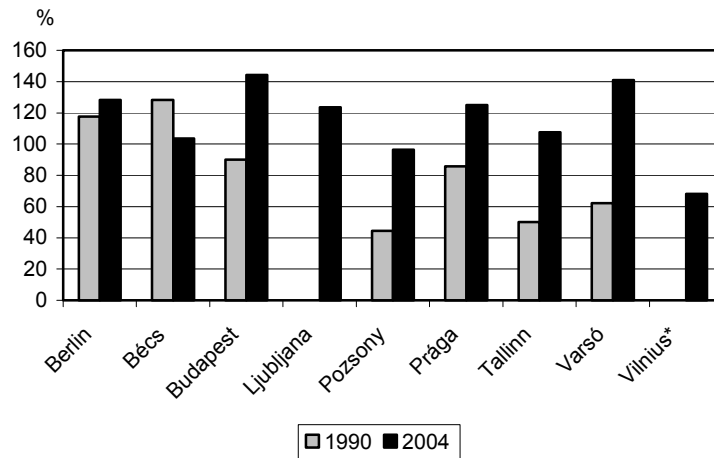
A lakónépesség megoszlása korcsoportok szerint, 2004. január 1.

Főváros	0–14	15–29	30–44	45–64	65–	Összesen
Berlin	12,4	19,1	25,8	26,7	16,0	100,0
Bécs	14,7	18,3	25,5	26,2	15,2	100,0
Budapest	12,5	21,9	19,4	28,3	18,0	100,0
Ljubljana	13,2	20,2	22,5	27,8	16,3	100,0
Pozsony	12,9	24,7	21,1	28,8	12,5	100,0
Prága	12,7	21,8	20,4	29,2	15,8	100,0
Riga	12,9	21,8	21,7	26,4	17,2	100,0
Tallinn	14,1	23,7	21,2	25,7	15,2	100,0
Varsó	11,9	23,6	19,3	28,4	16,8	100,0
Vilnius*	16,8	24,2	24,1	23,4	11,5	100,0

* 2001. évi adatok.

A népesség korösszetételének változásait az öregedési index és az eltartottsági ráta változása is jól érzékelteti. Varsóban, Rigában, Pozsonyban és Tallinnban a vizsgált időszakban több mint duplájára nőtt a 100 gyermekkorúra jutó időskorúak száma. A mutató értéke 2004-ben Budapesten volt a legmagasabb, ahol több mint 1,4-szerese az idősek száma a gyermekekének. Hasonlóan magas volt az index értéke Varsóban, Rigában, Prágában, Ljubljánban és Berlinben.

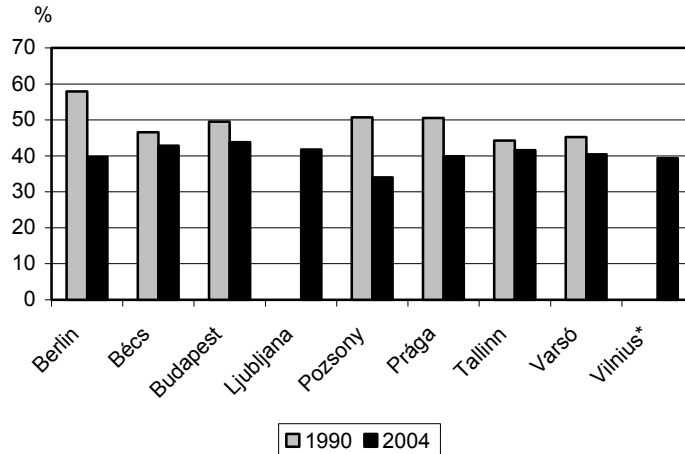
Öregedési index

* 2001. évi adatok.

Az eltartottsági ráta az öregedési indextől eltérően mindenütt csökkent. A két mutató változását együtt értelmezve kimutatható, hogy az eltartottság átmeneti csökkenését a gyermekkorúak arányának jelentős visszaesése okozta. Az eltartottsági ráta értékének változása tehát nem vezetett a társadalom terheinek csökkenéséhez.

Eltartottsági ráta

* 2001. évi adatok.

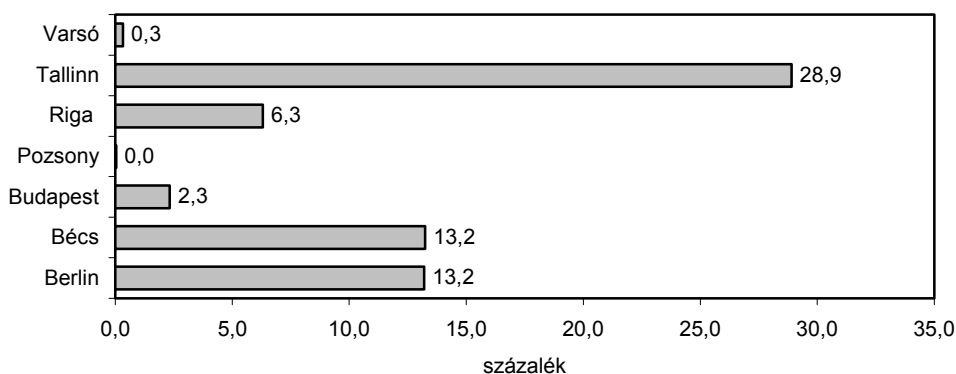
4.3. A külföldi állampolgárok főbb adatai

A népszámlálás során gyűjtött állampolgárságra vonatkozó adatokat, a vizsgált országok közül mindössze hét publikált. A népszámlálás időpontjában a hét főváros közül Tallinnban, Berlinben, Bécsben és Rigában élt a legtöbb külföldi állampolgár. Tallinnban a lakónépesség közel harmadát a külföldiek adták, Bécs és Berlin

esetében ez az arány 13% volt. Rigában a külföldi állampolgárságúak hozzájárulása a lakónépességhez 6,3%-ot tett ki, míg a többi fővárosban arányuk a 3%-ot sem érte el.

Berlinben és Bécsben a külföldiek magas aránya, a városok jelentős európai súlyával magyarázható. E két város kulturális és gazdasági vonzása nemcsak a környező országokra, hanem az egész kontinensre kiterjed. Tallinn és Riga esetében azonban egészen más tényezők játszottak szerepet abban, hogy területükön ilyen magas a külföldi állampolgárok aránya. Észt- és Lettországból az uniós csatlakozással egy időben a nemzeti identitás védelmének érdekében elfogadták, hogy a területükön élő orosz anyanyelvűek ne kaphassanak automatikusan észt, illetve lett állampolgárságot. Ezen intézkedések is hozzájárultak, hogy mindkét fővárosban igen magas az orosz állampolgársággal rendelkezők aránya.

A külföldi állampolgárok lakónépességben belüli aránya, 2001

A külföldiek nemek szerinti megoszlására általánosan jellemző a férfibtöbbség, csupán Tallinnban volt valamelyest magasabb a nők aránya. Pozsonyban a külföldi állampolgárságúak 80%-a férfi volt, ugyanakkor fontos megjegyezni, hogy a szlovák fővárosban a népszámlálás időpontjában kevés (167) külföldi élt. Jelentősebb férfi-többség Riga esetében jelentkezett még, ahol a férfiak aránya meghaladta az 55%-ot.

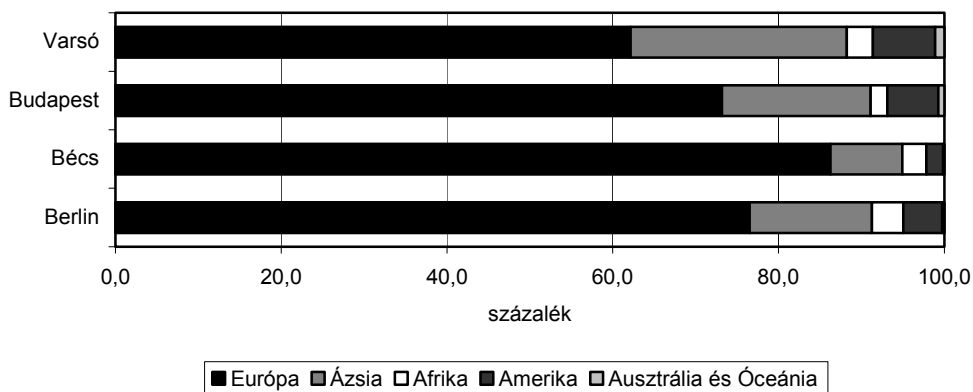
Az állampolgárságra vonatkozó részletes adatok, a tíz főváros közül mindössze hatra álltak rendelkezésre, így a külföldiek származási országa csupán Tallinn, Riga, Bécs, Berlin, Budapest és Varsó esetében állapítható meg.

A vizsgált városok közül Tallinn és Riga tűnik ki, hiszen a korábbiakban említett okok, valamint földrajzi helyzetük miatt a területükön élő külföldiek nagy része Oroszországból, vagy a Szovjetunió egyéb utódállamából származott. Az előbbi városokban az ismert állampolgárságúak 98, az utóbbiban 94%-át a szovjet utódállamok polgárai adták.

A többi város esetében a bevándorlók többsége a Balkán-félsziget és Kelet-Európa országaiból, valamint a balkáni kapcsolattal rendelkező Törökországtól érkezett. A Berlinben élő külföldiek közel harmada az Európán belüli vándorlás egyik legfontosabb küldő országából, Törökországból származott. Bécsbe az európai országok közül Törökország mellett a legtöbben a felbomlott Jugoszlávia utódállamaiból érkeztek. Budapestre Romániából érkeztek a legtöbben, kisebb mértékű vándorlás tapasztalható a szerb-montenegrói területekről, valamint Ukrajnából és Szlovákiából.

A balti országok fővárosaiba elszigetelt helyzetük miatt még nagyon kevesen érkeznek más kontinensről. Berlinben, Bécsben, Budapesten és Varsóban azonban a városok európai súlyának, illetve geopolitikai helyzetének köszönhetően jóval nagyobb az Európán kívüli országokból származók aránya. Mind a négy fővárosra jellemző, hogy Európán kívül főként az ázsiai kontinensről érkeznek a letelepedni, dolgozni és tanulni vágyók, ezeket az amerikai kontinensről érkezők, valamint az afrikai bevándorlók követik.

A külföldi állampolgárok megoszlása származási helyük szerint, 2001

4.4. Családi állapot*

A családformák és együttélési minták átalakulása Európában már a 80-as években megkezdődött, majd az ezt követő évtizedekben ezek a folyamatok felgyorsultak, erőteljesebbé váltak. Jelentős változások következtek be a házasság, az együttélés területén is.

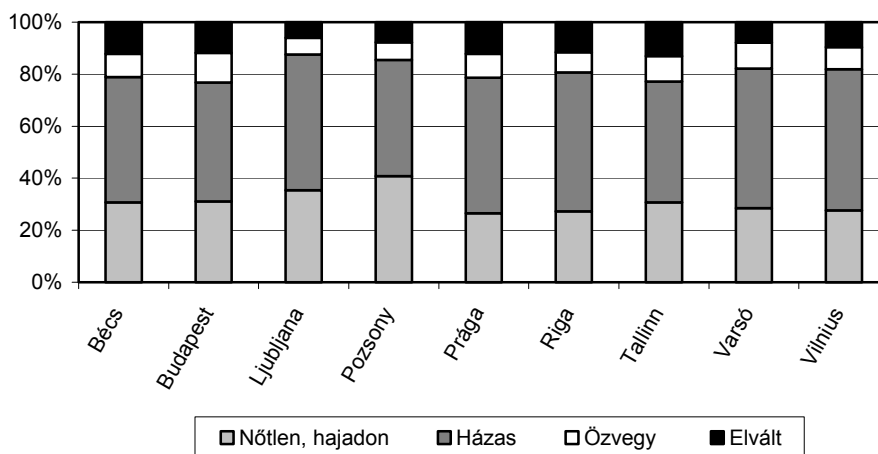
Az európai tendenciáknak megfelelően valamennyi vizsgált fővárosnál jelentősen változott a népesség családi állapot szerinti összetétele. A két utolsó népszámlálás között tovább csökkent a házasságok aránya, ezzel összefüggésben a nőtlenség, hajadonok részesedése emelkedett. Ez részben az élettársi együttélési forma kiterjedésével magyarázható, valamint azzal, hogy az első házasságkötési életkor folyamatosan emelkedik. 1990-ben a nők még átlagosan 23-26 éves korukban mentek férjhez, 2003-ban átlagosan 26-28 éves korukban. A férfiaknál ugyanebben az időszakban 24-30 évesről 27-31 évesre emelkedett az első házasságkötéskor betöltött átlagos életkor.

A vizsgált fővárosok többségénél 1990-hez viszonyítva valamelyest csökkent az özvegyek aránya. Ugyanakkor (Budapest kivételével) emelkedett az elvált családi állapotúak hányada, amelynek egyik oka az újránházassági kedv visszaesése.

Az utolsó népszámlálás időpontjában a 15 éves és idősebb népesség több mint fele volt házas Vilniusban, Varsóban, Rigában, Ljubljanában és Prágában, ugyanakkor Prágában és Rigában az elváltak aránya is magas (12-13%). Az elváltak hányada Ljubljanában volt a legalacsonyabb (6,0%), és itt a legkisebb az özvegyek részesedése is (6,5%).

* Berlinről nem állnak rendelkezésre adatok és Vilniusnak csak a 2001. évi adatai ismertek.

A 15 éves és idősebb népesség családi állapot szerinti összetétele, 2001

4.5. Házasságkötés, válás

Az 1970-es évek eleje óta a házasságkötések számában Európa-szerte jelentős csökkenés következett be, és ezzel összefüggésben a házasságkötési arányok mindenütt alacsonyabbak, mint korábban.

A tíz kelet-közép-európai fővárosban az általunk vizsgált – 1990-től 2003-ig terjedő – időszakban szintén megfigyelhető a házasságkötési kedv visszaesése. A házasságkötések gyakorisága a leglátványosabban Rigában és Tallinnban csökkent: Rigában az ezer lakosra jutó házasságkötések száma az 1990. évi 9,5-ről 5,0-ra, Tallinnban 9,2-ről a felére esett vissza (utóbbi 2002. évi adat). Berlinben folyamatosan csökken a házasságkötési kedv, az ezredforduló óta a 4 ezreléket sem éri el a házasságkötések gyakorisága, és a vizsgált fővárosok között itt a legalacsonyabb a mutató értéke. A 2003. évi adatok szerint a házasságkötési hajlandóság Bécsben és Vilniusban a legkedvezőbb, ahol az ezer lakosra jutó házasságkötések száma elérte, illetve meghaladta a 6-ot.

A válások 1000 lakosra jutó száma kisebb ingadozásokat mutat, mint a házasságkötéseké. A mutató értéke 2003-ban Prágában és Vilniusban volt a legmagasabb (3,3, illetve 3,2 ezrelék), Ljubljanában a legalacsonyabb (1,6 ezrelék). A városok többségénél az időszak folyamán hullámzó tendencia érvényesült. A legnagyobb mértékű változás Rigára volt jellemző, ahol a válások gyakorisága 1990-ben a vizsgált városok közül az egyik legmagasabb (4,9) volt, és 1992-ben kimagasló értéket, 6 ezreléket ért el; majd 2003-ra ez az arányszám 2,2 ezrelékre süllyedt.

A házasságkötések és válások mérlegét a 100 házasságkötésre jutó válások száma mutatja, mely a 2003. évi adatok szerint Berlinben a legmagasabb (81,5), több mint kétszerese az 1990. évinek.

Berlint a sorrendben Tallinn követi, ahol a legutóbbi ismert, 2002. évi adat alapján a mutató értéke 76,8 volt. Figyelemre méltó, hogy Tallinnban az 1995-1997. években a házasságfelbontások száma meghaladta a házasságkötéseket, mely jelenség a többi általunk vizsgált fővárosban nem fordult elő. A házasságkötések és a válások aránya Rigában, Ljubljanában és Varsóban a legkedvezőbb. Közülük Varsóban és Ljubljanában emelkedő részesedést mutat a felbontott házasságok aránya, Rigában viszont az 1998. évi kimagasló érték óta csökkenés mutatkozik.

Népmozgalmi arányszámok, 2003

Főváros	1000 lakosra jutó		100 házasságkötésre jutó válás
	házasságkötés	válás	
Berlin	3,7	3,0	81,5
Bécs*	6,2	3,4	57,9
Budapest	5,0	2,6	52,9
Ljubljana	4,0	1,6	41,1
Pozsony	5,6	2,9	52,0
Prága	5,6	3,3	60,1
Riga	5,0	2,2	44,7
Tallinn**	4,6	3,5	76,8
Varsó	4,8	2,0	41,4
Vilnius	6,0	3,2	54,1

* A válásoknál 2002. évi adatok. ** 2002. évi adatok.

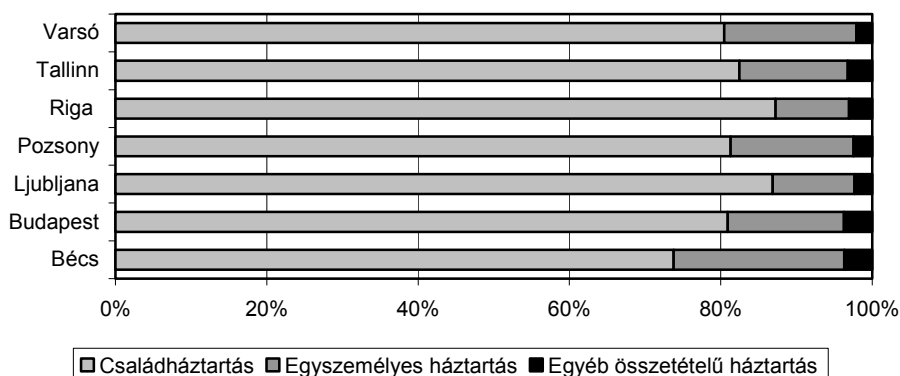
4.5. Háztartások, családok

A háztartások összetételére, a család és nem család jellegű háztartások arányára vonatkozóan a fővárosok közül hétnél rendelkezünk összehasonlítható adatokkal (Berlin, Prága és Vilnius adatait hiányosan ismerjük), és a módszertani eltérések miatt ezek az adatok csak korlátozottan összehasonlíthatók. A meglévő adatokból is kitűnik azonban, hogy az – egy vagy több családból álló – családháztartások aránya 1990-hez viszonyítva valamennyi fővárosnál csökkent, illetve stagnált, ezzel párhuzamosan az egyszemélyes háztartások részesedése emelkedett. A legutóbbi népszámlálás adatai alapján a családháztartások aránya Rigában és Ljubljanában a legmagasabb, eléri a héttizedet, ugyanakkor Bécsben és Berlinben a legalacsonyabb, ahol a háztartásoknak csak mintegy fele családháztartás.

Száz háztartásra Ljubljanában jut a legtöbb személy (257 fő), 59 fővel több, mint – a mutató alapján utolsó helyen álló – Bécsben.

A 2001. évi adatok alapján – a háztartásokban élő népességben belül – a családháztartásokban élők részesedése Rigában és Ljubljanában a legmagasabb, arányuk eléri a 87%-ot. Ezzel összefüggésben itt a legkisebb (10% körüli) az egyedül élők részesedése.

A háztartásokban élők megoszlása a háztartás típusa szerint, 2001

A családháztartások többsége egy családból áll, a két vagy több családból állók aránya Rigában a legmagasabb, 5,9%.

Az utóbbi évtizedekben Európa legtöbb országában átalakult a családszerkezet. A hagyományos, házasságkötéssel létrejött párkapcsolat mellett egyre gyakoribb az élettársi kapcsolatot választók aránya. Emellett nőtt az egyszülős családok száma és aránya, mely többek között a válások számának növekedésével és az újra-házasodások visszaesésével magyarázható.

A vizsgált fővárosok többségénél az 1990. évi népszámláláshoz viszonyítva a családok száma 2–9%-kal csökkent. Ezen belül ennél valamelyest nagyobb mértékben esett vissza a párkapcsolaton alapuló családok száma. A 100 családra jutó párkapcsolatok száma átlagosan az 1990. évi 76–82-ről a 2001. évre 73–80-ra csökkent.

Jelenleg a családok 14–26%-ában csak az anya vagy csak az apa él együtt gyermekével.

A családokban élő gyermekek száma módszertani eltérések miatt az egyes nagyvárosokban korlátozottan összehasonlítható. Az adatokból látható azonban, hogy a – 15 évesnél fiatalabb – gyermek nélküli családok aránya Budapesten a legalacsonyabb, háromtized, Bécsben a legmagasabb, ahol a családok kétharmada él gyermek nélkül. Átlagosan minden 4–5. család egy gyermeket nevel, minden 5–10. két gyermeket. A három és több gyermekes családok részesedése 1–4% között szóródik.

A gyermekek többsége, 56–72%-a továbbra is hagyományos, házasságon alapuló családban nevelkedik. Ugyanakkor minden 4–5. gyermek egyedül él valamelyik szülővel.

TÁBLÁZATOK
TABLES

Országos adatok, 2004. január 1.
Country data, 1st January 2004

Megnevezés	Német- ország <i>Germany</i>	Ausztria <i>Austria</i>	Magyar- ország <i>Hungary</i>	Szlovénia <i>Slovenia</i>	Szlovákia <i>Slovakia</i>
					Terület
Terület, km ²	357 030	83 871	93 029	20 273	49 034
					Népesség
Lakónépesség összesen	82 531 700	8 140 122	10 116 742	1 996 433	5 380 053
Ebből: férfi	40 356 000	3 949 825	4 804 113	976 802	2 611 124
nő	42 175 700	4 190 297	5 312 629	1 019 631	2 768 929
Népsűrűség, fő/km ²	231	97	109	98	110
					Várható élettartam
Férfi	75,38	75,94	68,29	73,33	69,77
Nő	81,22	81,57	76,53	79,87	77,57
					Településszám
Összesen	..	2 359	3 145	5 997	2 891
Népességnagyság szerint (fő)					
– 199	..	22	324	4 374	380
200 – 999	..	575	1 393	1 422	1 569
1 000 – 4 999	..	1 545	1 147	165	814
5 000 – 9 999	..	144	138	21	56
10 000 – 49 999	..	65	122	13	61
50 000 – 99 999	..	3	12	1	9
100 000 –	..	5	9	1	2

Földrajzi jellemzők
Geographical characteristics

Megnevezés	Berlin	Bécs <i>Vienna</i>	Budapest	Ljubljana	Pozsony <i>Bratislava</i>
					Elhelyezkedés
Szélesség (Észak)	..	48,12	47,36	46,03	48,09
Hosszúság (Kelet)	..	16,22	19,20	14,3	17,07
Magasság, m					
Maximum	..	543	529	794	514
Minimum	..	151	105	260	126
					Terület
Terület, km ²	892	415	525	275	368

* Lásd: módszertani megjegyzések.

Országos adatok, 2004. január 1. (folytatás)
Country data, 1st January 2004 (continued)

Csehország <i>Czech Republic</i>	Lettország <i>Latvia</i>	Észtország <i>Estonia</i>	Lengyelország* <i>Poland*</i>	Litvánia <i>Lithuania</i>	<i>Denomination</i>
Area					
78 866	64 589	45 227	312 685	65 300	<i>Area, km²</i>
Population					
10 203 269	2 319 203	1 356 045	38 191 000	3 445 857	<i>Resident population total</i>
4 966 706	1 068 336	624 961	18 487 000	1 608 687	<i>Of which: males</i>
5 236 563	1 250 867	731 084	19 704 000	1 837 170	<i>females</i>
129	36	30	122	53	<i>Population density per km²</i>
Life expectancy					
72,07	65,90	65,16	70,50	66,48	<i>Males</i>
78,54	76,90	76,96	78,90	77,85	<i>Females</i>
Number of settlements					
6 249	558	4 652	2 478	..	<i>Total</i>
<i>By size of population (person)</i>					
1 647	-	4 139	<i>- 199</i>
3 308	182	419	<i>200 – 999</i>
1 032	328	71	609	..	<i>1 000 – 4 999</i>
131	24	9	1 038	..	<i>5 000 – 9 999</i>
109	19	11	703	..	<i>10 000 – 49 999</i>
17	3	1	88	..	<i>50 000 – 99 999</i>
5	2	2	40	..	<i>100 000 –</i>

Földrajzi jellemzők (folytatás)
Geographical characteristics

Prága <i>Prague</i>	Riga	Tallinn	Varsó <i>Warsaw</i>	Vilnius	<i>Denomination</i>
Location					
50,05	56,56	59,42	52,22	..	<i>Latitude (North)</i>
14,25	24,06	24,74	20,51	..	<i>Longitude (East)</i>
<i>Altitude, m</i>					
399	28	64	138	..	<i>Maximum</i>
177	0	0	76	..	<i>Minimum</i>
Area					
496	307	158	517	401	<i>Area, km²</i>

* See it in methodology.

Lakónéesség az végén, várható élettartam
Resident population at the end of the year, life expectancy

Megnevezés	Berlin	Bécs Vienna	Budapest	Ljubljana	Pozsony Bratislava
	Lakónéesség				
1970	3 208 719	1 621 150	2 007 201	..	306 065
1975	3 083 011	1 597 396	2 037 570	..	340 939
1980	3 048 759	1 535 145	2 054 826	..	381 186
1985	3 075 670	1 490 956	2 027 284	..	417 088
1990	3 433 695	1 502 772	2 016 458	..	444 660
1991	3 446 031	1 522 449	2 012 591	268 107	444 987
1992	3 465 748	1 537 523	2 003 740	267 703	446 655
1993	3 475 392	1 549 436	1 989 188	267 586	448 785
1994	3 472 009	1 542 667	1 921 600	267 706	450 776
1995	3 471 418	1 539 002	1 896 403	267 626	452 053
1996	3 458 763	1 542 191	1 873 809	267 424	452 288
1997	3 425 759	1 540 875	1 846 650	266 966	451 395
1998	3 398 822	1 542 252	1 821 394	266 745	449 547
1999	3 386 667	1 548 537	1 791 098	266 508	448 292
2000	3 382 169	1 553 956	1 759 209	266 217	447 345
2001	3 388 434	1 562 737	1 739 569	265 998	428 094
2002	3 392 425	1 583 814	1 719 342	265 881	427 049
2003	3 388 477	1 598 626	1 705 309	265 754	425 533
	Várható élettartam				
1990: férfi	..	71,5	66,3
nő	..	78,1	73,8
2003: férfi	75,6	75,0	70,2
nő	81,2	80,5	77,2

Lakónépesség az végén, várható élettartam (folytatás)
Resident population at the end of the year, life expectancy(continued)

Prága <i>Prague</i>	Riga	Tallinn	Varsó <i>Warsaw</i>	Vilnius	<i>Denomination</i>
Resident population					
1 079 898	729 003	369 187	1 315 648	..	1970
1 167 421	..	407 626	1 436 122	..	1975
1 181 834	835 985	440 461	1 596 073	..	1980
1 193 023	873 532	466 071	1 659 385	..	1985
1 215 217	909 135	476 591	1 655 661	..	1990
1 216 889	900 455	470 299	1 653 320	..	1991
1 217 315	889 741	449 688	1 644 515	..	1992
1 217 023	863 657	438 346	1 642 694	..	1993
1 214 584	843 552	429 563	1 640 692	..	1994
1 209 855	824 988	421 249	1 635 112	578 327	1995
1 204 953	810 172	413 851	1 628 505	571 164	1996
1 200 455	797 947	408 238	1 624 843	565 881	1997
1 193 270	786 612	404 091	1 618 468	562 353	1998
1 186 855	776 008	400 781	1 615 369	558 816	1999
1 181 126	764 329	399 685	1 672 418	554 281	2000
1 160 118	756 627	398 434	1 671 727	553 373	2001
1 161 938	747 157	397 150	1 688 194	553 232	2002
1 165 581	739 232	396 375	1 689 559	552 800	2003
Life expectancy					
69,1	66,1	65,5	1990: males
75,3	75,3	74,4	females
73,7	68,8	..	72,6	..	2003: males
79,2	77,4	..	79,8	..	females

Lakónépesség életkor szerint, 2004. január 1.
Resident population by age-group, 1st January 2004

Korcsoport	Berlin	Bécs Vienna	Budapest	Ljubljana	Pozsony Bratislava
0– 4	141 065	78 182	68 825	11 106	15 561
5– 9	131 788	77 165	66 168	11 300	15 868
10–14	149 006	79 972	77 784	12 810	23 584
15–19	181 210	81 385	88 033	15 524	30 820
20–24	226 612	99 961	119 490	18 638	36 050
25–29	238 334	111 017	165 277	19 904	38 407
30–34	259 232	131 081	131 572	19 313	30 362
35–39	315 926	144 554	107 764	20 713	27 965
40–44	299 788	132 253	91 018	20 237	31 280
45–49	238 122	109 721	122 450	21 349	37 872
50–54	230 180	97 402	132 125	22 036	37 326
55–59	192 531	102 077	122 695	16 439	27 516
60–64	243 324	110 176	105 190	14 656	19 921
65–69	196 474	57 129	82 215	13 411	14 797
70–74	120 100	56 770	80 347	11 657	14 699
75–79	94 609	56 076	68 316	9 259	12 290
80–84	68 866	44 281	48 605	5 734	7 965
85–	61 310	29 424	27 435	3 477	3 250
Összesen	3 388 477	1 598 626	1 705 309	267 563	425 533
Ebből: férfi	1 651 203	759 085	776 834	127 747	198 966
nő	1 737 274	839 541	928 475	139 816	226 567

* Ismeretlen korúakkal együtt.

Lakónépesség életkor szerint, 2004. január 1. (folytatás)
Resident population by age-group, 1st January 2004 (continued)

Prága <i>Prague</i>	Riga	Tallinn*	Varsó <i>Warsaw</i>	Vilnius	Age-group
46 490	28 727	16 904	63 427	..	0– 4
42 843	25 968	15 482	63 679	..	5– 9
58 358	40 406	23 747	74 643	..	10–14
65 775	53 917	28 203	100 433	..	15–19
80 796	54 120	32 481	142 903	..	20–24
107 838	52 310	33 522	154 635	..	25–29
87 586	52 090	29 493	123 193	..	30–34
79 051	49 851	25 878	96 513	..	35–39
71 493	57 635	28 823	106 765	..	40–44
82 387	56 287	28 897	148 018	..	45–49
93 812	50 252	28 071	143 673	..	50–54
97 934	42 953	20 946	108 382	..	55–59
66 619	44 310	24 076	78 918	..	60–64
47 189	41 258	19 904	85 492	..	65–69
50 185	34 833	17 464	84 222	..	70–74
44 012	27 896	12 679	60 920	..	75–79
29 302	14 130	6 250	33 339	..	80–84
13 911	8 298	4 097	20 404	..	85–
1 165 581	735 241	397 150	1 689 559	..	<i>Total</i>
555 482	327 345	178 866	780 376	..	<i>Of which: males</i>
610 099	407 896	218 284	909 183	..	<i>females</i>

* Including unknown ages.

A 15 éves és idősebb népesség családi állapot szerint*
*Resident population aged 15 years and more by marital status**

Megnevezés	Berlin	Bécs Vienna	Budapest	Ljubljana	Pozsony Bratislava
Férfi, 1990					
Nőtlen	..	191 700	202 492	30 795	36 939
Házias	..	339 717	447 817	61 457	104 861
Özvegy	..	19 943	31 896	2 143	4 254
Elvált	..	52 536	76 779	3 645	8 987
Férfi összesen	..	603 896	758 984	98 040	155 041
Nő, 1990					
Hajadon	..	175 912	171 892	32 507	37 736
Házias	..	332 483	448 415	62 369	105 631
Özvegy	..	127 556	162 282	13 814	22 765
Elvált	..	85 884	123 854	8 048	16 383
Nő összesen	..	721 835	906 443	116 738	182 515
Összesen, 1990					
Nőtlen, hajadon	..	367 612	374 384	63 302	74 675
Házias	..	672 200	896 232	123 826	210 492
Özvegy	..	147 499	194 178	15 957	27 019
Elvált	..	138 420	200 633	11 693	25 370
Összesen	..	1 325 731	1 665 427	214 778	337 556
Férfi, 2001					
Nőtlen	..	212 171	253 197	41 430	53 620
Házias	..	322 502	352 553	58 863	90 038
Özvegy	..	17 421	28 716	2 348	4 458
Elvált	..	62 656	64 246	4 948	11 216
Férfi összesen	..	614 750	698 712	107 589	159 332
Nő, 2001					
Hajadon	..	193 231	228 270	39 772	52 298
Házias	..	315 537	357 061	60 808	92 089
Özvegy	..	100 191	148 420	12 488	22 997
Elvált	..	98 835	117 836	8 829	20 258
Nő összesen	..	707 794	851 587	121 897	187 642
Összesen, 2001					
Nőtlen, hajadon	..	405 402	481 467	81 202	105 918
Házias	..	638 039	709 614	119 671	182 127
Özvegy	..	117 612	177 136	14 836	27 455
Elvált	..	161 491	182 082	13 777	31 474
Összesen	..	1 322 544	1 550 299	229 486	346 974

* Népszámlálási adatok.

A 15 éves és idősebb népesség családi állapot szerint* (folytatás)
Resident population aged 15 years and more by marital status (continued)*

Prága Prague	Riga	Tallinn	Varsó Warsaw	Vilnius	Denomination
Males, 1990					
107 948	77 278	43 010	142 253	..	Single
290 113	214 449	112 386	417 370	..	Married
16 247	9 447	4 404	19 858	..	Widowed
39 035	26 137	12 117	31 101	..	Divorced
453 343	327 311	171 917	610 582	..	Males total
Females, 1990					
88 499	71 425	38 533	132 954	..	Single
292 432	215 704	112 718	417 866	..	Married
89 821	66 810	31 831	116 132	..	Widowed
62 839	53 448	24 961	60 260	..	Divorced
533 591	407 387	208 043	727 212	..	Females total
Total, 1990					
196 447	148 703	81 543	275 207	..	Single
582 545	430 153	225 104	835 236	..	Married
106 068	76 257	36 235	135 990	..	Widowed
101 874	79 585	37 078	91 361	..	Divorced
986 934	734 698	379 960	1 337 794	..	Total
Males, 2001					
145 206	86 789	49 764	204 905	60 356	Single
260 389	164 353	75 556	386 187	123 783	Married
14 495	5 859	4 421	21 665	5 158	Widowed
48 106	24 811	14 665	39 922	15 064	Divorced
468 196	281 812	144 406	652 679	204 361	Males total
Females, 2001					
120 860	89 719	51 874	203 949	66 723	Single
261 131	182 573	78 005	385 327	125 985	Married
77 849	43 939	28 028	120 977	33 802	Widowed
73 350	50 286	28 500	72 385	28 968	Divorced
533 190	366 517	186 407	782 638	255 478	Females total
Total, 2001					
266 066	176 508	101 638	408 854	127 079	Single
521 520	346 926	153 561	771 514	249 768	Married
92 344	49 798	32 449	142 642	38 960	Widowed
121 456	75 097	43 165	112 307	44 032	Divorced
1 001 386	648 329	330 813	1 435 317	459 839	Total

* Data of census.

Természetes szaporodás, illetve fogyás
Natural increase or decrease

Év	Berlin	Bécs Vienna	Budapest	Ljubljana	Pozsony Bratislava
----	--------	----------------	----------	-----------	-----------------------

Természetes szaporodás, illetve fogyás száma

1970–1979. évek átlaga	9 042	-11 680	84	..	3 279
1980–1989. évek átlaga	-10 555	-8 594	-9 889	..	2 625
1990–1999. évek átlaga	-9 230	-3 220	-11 414	-89	170
1990	-6 470	-4 454	-10 242	..	1 434
1991	-13 092	-3 637	-8 966	..	1 195
1992	-12 337	-3 471	-10 344	..	894
1993	-12 549	-2 820	-11 458	..	613
1994	-12 235	-2 568	-11 737	..	211
1995	-10 597	-3 522	-11 832	48	-163
1996	-8 194	-3 104	-12 467	-51	-542
1997	-6 078	-2 947	-12 475	-38	-500
1998	-5 612	-2 847	-11 967	-119	-697
1999	-5 140	-2 826	-12 650	-287	-745
2000	-3 640	-2 041	-10 293	30	-689
2001	-4 202	-1 776	-10 020	-161	-724
2002	-4 691	-488	-8 913	-92	-655
2003	-4 423	-494	-9 267	-222	-510

Természetes szaporodás, illetve fogyás 1000 lakosra

1970–1979. évek átlaga	2,9	-7,3	0,0	..	9,8
1980–1989. évek átlaga	-3,4	-5,7	-4,9	..	6,4
1990–1999. évek átlaga	-2,7	-2,1	-5,9	-0,3	0,4
1990	-1,9	-2,9	-5,1	..	3,2
1991	-3,8	-2,4	-4,5	..	2,7
1992	-3,6	-2,3	-5,2	..	2,0
1993	-3,6	-1,8	-5,7	..	1,4
1994	-3,5	-1,7	-6,0	..	0,5
1995	-3,1	-2,3	-6,2	0,2	-0,4
1996	-2,4	-2,0	-6,6	-0,2	-1,2
1997	-1,8	-1,9	-6,7	-0,1	-1,1
1998	-1,6	-1,8	-6,5	-0,4	-1,5
1999	-1,5	-1,8	-7,0	-1,1	-1,7
2000	-1,1	-1,3	-5,8	0,1	-1,5
2001	-1,2	-1,1	-5,7	-0,6	-1,7
2002	-1,4	-0,3	-5,2	-0,3	-1,5
2003	-1,3	-0,3	-5,4	-0,8	-1,2

a) 1995-1999. évek átlaga.— b) 1994-1999. évek átlaga.

Természetes szaporodás, illetve fogyás (folytatás)
Natural increase or decrease (continued)

Prága Prague	Riga	Tallinn	Varsó Warsaw	Vilnius	Year
Natural increase or decrease					
1 127	1 872	2 343	4 221	..	1970–1979. average of years
-3 700	2 273	2 296	1 862	..	1980–1989. average of years
-4 388	-4 656	-1 584	-6 358	-27	1990–1999. average of years
-3 792	-273	594	-4 416	..	1990
-2 849	-1 481	-349	-6 154	..	1991
-3 387	-3 101	-1 205	-6 417	..	1992
-3 572	-6 074	-2 180	-6 731	..	1993
-4 552	-7 326	-2 631	-5 815	20	1994
-5 723	-6 908	-2 392	-7 142	49	1995
-5 648	-5 361	-1 928	-6 493	-298	1996
-5 116	-5 453	-1 915	-6 586	-189	1997
-4 679	-5 511	-2 122	-6 807	35	1998
-4 559	-5 067	-1 708	-7 021	223	1999
-3 972	-4 656	-1 083	-5 957	-55	2000
-3 529	-4 744	-1 290	-5 747	-496	2001
-3 643	-3 860	-1 285	-5 295	-482	2002
-3 431	-3 231	-745	-5 085	-579	2003
Natural increase or decrease per 1000 inhabitants					
1,0	2,4	5,9	3,0	..	1970–1979. average of years
-3,1	2,6	5,0	1,1	..	1980–1989. average of years
-3,6	-5,5	-3,6	-3,9	0,0	1990–1999. average of years
-3,1	-0,3	1,2	-2,7	..	1990
-2,3	-1,6	-0,7	-3,7	..	1991
-2,8	-3,5	-2,6	-3,9	..	1992
-2,9	-6,9	-4,9	-4,1	..	1993
-3,7	-8,6	-6,1	-3,5	X	1994
-4,7	-8,3	-5,6	-4,4	0,1	1995
-4,7	-6,6	-4,6	-4,0	-0,5	1996
-4,3	-6,8	-4,7	-4,0	-0,3	1997
-3,9	-7,0	-5,2	-4,2	0,1	1998
-3,8	-6,5	-4,2	-4,3	0,4	1999
-3,4	-6,0	-2,7	-3,6	-0,1	2000
-3,0	-6,2	-3,2	-3,4	-0,9	2001
-3,1	-5,1	-3,2	-3,2	-0,9	2002
-2,9	-4,3	-1,9	-3,0	-1,0	2003

a) 1995-1999. average of years.— b) 1994-1999. average of years.

Vándorlási különbözet
Balance of migration

Év	Berlin	Bécs Vienna	Budapest	Ljubljana	Pozsony Bratislava
Vándorlási különbözet száma					
1970–1979. évek átlaga	..	3 307	9 512	..	4 160
1980–1989. évek átlaga	..	3 703	15 836	..	4 154
1990–1999. évek átlaga	1 672	8 810	-4 407	-1 642 ^{a)}	896
1990	..	14 590	11 751	..	2 597
1991	..	23 314	7 067	..	2 127
1992	32 054	18 545	3 302	..	774
1993	22 193	14 733	-1 119	..	1 517
1994	8 852	-4 201	-8 580	..	1 780
1995	10 006	-143	-11 204	..	1 440
1996	-4 461	6 293	-7 980	-1 280	777
1997	-26 926	1 631	-12 348	-1 615	-393
1998	-21 325	4 224	-10 553	-1 873	-1 151
1999	-7 015	9 111	-14 409	-1 798	-510
2000	-858	7 460	-18 376	-1 120	-258
2001	10 467	10 557	-14 200	-902	-78
2002	8 685	21 668	-11 058	-1 711	-390
2003	477	15 256	-10 279	-740	-1 006
Vándorlási különbözet 1000 lakosra					
1970–1979. évek átlaga	..	2,1	4,7	..	12,4
1980–1989. évek átlaga	..	2,5	7,8	..	10,2
1990–1999. évek átlaga	0,5	5,7	-2,3	-6,1 ^{a)}	2,0
1990	..	9,6	5,8	..	5,9
1991	..	15,4	3,5	..	4,8
1992	9,3	12,1	1,6	..	1,7
1993	6,4	9,5	-0,6	..	3,4
1994	2,5	-2,7	-4,4	..	4,0
1995	2,9	-0,1	-5,9	..	3,2
1996	-1,3	4,1	-4,2	-4,8	1,7
1997	-7,8	1,1	-6,6	-6,0	-0,9
1998	-6,2	2,7	-5,8	-7,0	-2,6
1999	-2,1	5,9	-8,0	-6,7	-1,1
2000	-0,3	4,8	-10,4	-4,2	-0,6
2001	3,1	6,8	-8,1	-3,4	-0,2
2002	2,6	13,8	-6,4	-6,4	-0,9
2003	0,1	9,6	-6,0	-2,8	-2,4

a) 1995-1999. évek átlaga.— b) 1994-1999. évek átlaga.

Vándorlási különbözet (folytatás)
Balance of migration (continued)

Prága <i>Prague</i>	Riga	Tallinn	Varsó <i>Warsaw</i>	Vilnius	Year
Balance of migration					
4 533	8 201	..	17 841	..	1970–1979. average of years
6 968	3 720	..	7 589	..	1980–1989. average of years
1 576	-9 620	..	3 540	-5 357 ^{b)}	1990–1999. average of years
4 124	-8 407	..	5 014	..	1990
4 411	-9 233	..	3 817	..	1991
3 813	-22 983	..	7 307	..	1992
3 280	-14 031	..	4 915	..	1993
2 113	-11 238	..	4 131	-6 965	1994
994	-7 908	..	2 486	-5 893	1995
771	-6 864	..	2 118	-6 865	1996
618	-5 882	..	1 798	-5 094	1997
-2 506	-5 093	..	1 667	-3 563	1998
-1 856	-4 560	..	2 147	-3 760	1999
-1 757	-5 098	..	3 417	-4 480	2000
-6 829	-4 726	..	4 626	-412	2001
5 463	-4 065	..	6 413	341	2002
..	-760	..	7 272	147	2003
Balance of migration per 1000 inhabitants					
4,0	10,5	..	12,5	..	1970–1979. average of years
5,8	4,3	..	4,6	..	1980–1989. average of years
1,3	-11,4	..	2,2	-9,4 ^{b)}	1990–1999. average of years
3,4	-9,2	..	3,0	..	1990
3,6	-10,2	..	2,3	..	1991
3,1	-25,7	..	4,4	..	1992
2,7	-16,0	..	3,0	..	1993
1,7	-13,2	..	2,5	..	1994
0,8	-9,5	..	1,5	-10,2	1995
0,6	-8,4	..	1,3	-11,9	1996
0,5	-7,3	..	1,1	-9,0	1997
-2,1	-6,4	..	1,0	-6,3	1998
-1,6	-5,8	..	1,3	-6,7	1999
-1,5	-6,6	..	2,1	-8,0	2000
-5,8	-6,2	..	2,8	-0,7	2001
4,7	-5,4	..	3,8	0,6	2002
..	-1,0	..	4,3	0,3	2003

a) 1995-1999. average of years.— b) 1994-1999. average of years.

Élveszülések, az anyák átlagos életkora
Live-births, average age of mothers

Év	Berlin	Bécs Vienna	Budapest	Ljubljana	Pozsony Bratislava
Élveszülések száma					
1970–1979. évek átlaga	34 673	15 121	27 403	..	6 165
1980–1989. évek átlaga	36 499	14 870	20 442	..	6 261
1990–1999. évek átlaga	30 344	16 382	17 052	2 267 ^{a)}	4 081
1990	37 596	16 376	19 438	..	5 345
1991	30 562	17 216	20 140	..	5 105
1992	29 667	17 427	19 366	..	4 706
1993	28 724	17 339	18 226	..	4 484
1994	28 503	17 064	17 370	..	3 940
1995	28 648	16 261	16 593	2 372	3 829
1996	29 905	16 242	15 585	2 265	3 416
1997	30 369	15 505	14 968	2 331	3 468
1998	29 612	15 235	14 587	2 208	3 275
1999	29 856	15 157	14 243	2 160	3 240
2000	29 695	15 547	14 737	2 317	3 400
2001	28 624	15 167	14 656	2 132	3 139
2002	28 801	16 428	14 909	2 192	3 201
2003	28 723	16 486	14 590	2 198	3 454
Élveszülések 1000 lakosra					
1970–1979. évek átlaga	11,1	9,4	13,5	..	18,4
1980–1989. évek átlaga	11,7	9,9	10,0	..	15,3
1990–1999. évek átlaga	8,8	10,7	8,8	8,5 ^{a)}	9,1
1990	10,9	10,8	9,6	..	12,1
1991	8,9	11,4	10,0	..	11,5
1992	8,6	11,4	9,6	..	10,6
1993	8,3	11,2	9,1	..	10,0
1994	8,2	11,0	8,9	..	8,8
1995	8,3	10,6	8,7	8,9	8,5
1996	8,6	10,5	8,3	8,5	7,6
1997	8,8	10,1	8,0	8,7	7,7
1998	8,7	9,9	8,0	8,3	7,3
1999	8,8	9,8	7,9	8,1	7,2
2000	8,8	10,0	8,3	8,7	7,6
2001	8,5	9,7	8,4	8,0	7,2
2002	8,5	10,4	8,6	8,2	7,5
2003	8,5	10,4	8,5	8,3	8,1
Az anyák átlagos életkora az első szülésnél					
1990	..	25,5	23,9	..	24,0
2000	..	27,6	26,9	28,2	26,5
2003	..	28,0	28,3	29,3	27,6

a) 1995-1999. évek átlaga.— b) 1994-1999. évek átlaga.

Élveszületések, az anyák átlagos életkora (folytatás)
Live-births, average age of mothers (continued)

Prága Prague	Riga	Tallinn	Varsó Warsaw	Vilnius	Year
Live-births					
17 275	10 076	6 171	17 506	..	1970–1979. average of years
13 348	12 132	7 058	19 757	..	1980–1989. average of years
10 515	6 744	3 819	12 555	5 296 ^{b)}	1990–1999. average of years
13 010	10 754	5 985	14 604	..	1990
12 946	9 597	4 924	14 038	..	1991
11 944	8 265	4 465	13 233	..	1992
11 557	6 629	3 687	12 900	..	1993
10 329	6 254	3 464	13 220	5 878	1994
9 470	5 801	3 261	11 576	5 757	1995
8 842	5 246	3 148	11 830	5 061	1996
8 967	4 942	3 029	11 433	4 979	1997
9 026	4 887	3 056	11 373	5 011	1998
9 057	5 064	3 169	11 344	5 092	1999
9 453	5 417	3 680	11 594	4 789	2000
9 681	5 526	3 501	11 543	4 549	2001
9 690	5 933	3 538	12 075	4 658	2002
10 057	6 567	3 935	12 731	4 788	2003
Live-births per 1000 inhabitants					
15,2	12,9	15,5	12,3	..	1970–1979. average of years
11,2	13,9	15,3	12,1	..	1980–1989. average of years
8,7	8,0	8,8	7,7	9,3 ^{b)}	1990–1999. average of years
10,7	11,8	12,5	8,8	..	1990
10,6	10,6	10,4	8,5	..	1991
9,8	9,2	9,7	8,0	..	1992
9,5	7,6	8,3	7,8	..	1993
8,5	7,3	8,0	8,1	X	1994
7,8	7,0	7,7	7,1	10,0	1995
7,3	6,4	7,5	7,2	8,8	1996
7,5	6,1	7,4	7,0	8,8	1997
7,5	6,2	7,5	7,0	8,9	1998
7,6	6,5	7,9	7,0	9,1	1999
8,0	7,0	9,2	7,1	8,6	2000
8,3	7,3	8,8	6,9	8,2	2001
8,3	7,9	8,9	7,2	8,4	2002
8,6	8,8	9,9	7,5	8,7	2003
Average age of mothers at first delivery					
23,6	..	23,3	24,7	..	1990
26,7	..	25,2	26,0	..	2000
28,2	..	25,7	27,3	..	2003

a) 1995-1999. average of years.— b) 1994-1999. average of years.

Termékenységi mutatók
Reproduction rates

Korcsoport	Berlin	Bécs Vienna	Budapest	Ljubljana	Pozsony Bratislava
1000 megfelelő korú nőre jutó élvészületés					
1980					
15–19	..	31	39	..	37
20–24	..	95	109	..	172
25–29	..	86	101	..	132
30–34	..	43	47	..	54
35–39	..	14	15	..	18
40–49	..	2	1
15–49 összesen	..	39	47	..	69
1990					
15–19	14	27	23	..	17*
20–24	68	76	96	..	135
25–29	71	92	106	..	115
30–34	44	59	50	..	46
35–39	19	22	18	..	14
40–49	1	2	2	..	2
15–49 összesen	35	42	38	..	44
2003					
15–19	15	21	8	4	7
20–24	46	63	29	25	29
25–29	67	82	71	79	79
30–34	66	70	71	86	68
35–39	32	37	30	30	20
40–49	4	5	2	3	2
15–49 összesen	33	41	34	33	29
Teljes termékenység					
1980	..	1,350	1,549	..	2,100
1990	..	1,390	1,493	..	1,700
2000	1,097	1,340	1,097	1,194	0,994
2003	1,161	1,410	1,057	1,145	1,011

* 13–19 évesek.

Termékenységi mutatók (folytatás)
Reproduction rates (continued)

Prága <i>Prague</i>	Riga	Tallinn	Varsó <i>Warsaw</i>	Vilnius	Age-group
Live-births for 1000 females of corresponding age					
1980					
..	..	36	19	..	15–19
..	..	140	103	..	20–24
..	..	104	103	..	25–29
..	..	54	52	..	30–34
..	..	17	18	..	35–39
..	..	2	40–49
..	..	53	49	..	15–49 total
1990					
27	35	28	21	..	15–19
128	131	77	100	..	20–24
109	87	26	91	..	25–29
49	50	7	46	..	30–34
14	20	3	18	..	35–39
1	2	0	40–49
41	47	19	35	..	15–49 total
2003					
7	10	15	8	..	15–19
31	63	53	32	..	20–24
79	85	74	69	..	25–29
73	58	56	59	..	30–34
25	23	23	23	..	35–39
2	3	2	40–49
35	34	33	29	..	15–49 total
Total fertility rate					
1,870	..	1,770	1980
1,710	1,629	1,740	1,399	..	1990
1,070	1,117	1,170	1,092	..	2000
1,100	1,230	1,130	0,970	..	2003

* Ages 13–19.

Halálozások
Mortality

Év	Berlin	Bécs Vienna	Budapest	Ljubljana	Pozsony Bratislava
Halálozások száma					
1970–1979. évek átlaga	25 631	26 801	27 319	..	2 886
1980–1989. évek átlaga	47 054	23 463	30 331	..	3 636
1990–1999. évek átlaga	39 575	19 602	28 465	2 357 ^{a)}	3 911
1990	44 066	20 830	29 680	..	3 911
1991	43 654	20 853	29 106	..	3 910
1992	42 004	20 898	29 710	..	3 812
1993	41 273	20 159	29 684	..	3 871
1994	40 738	19 632	29 107	..	3 729
1995	39 245	19 783	28 425	2 324	3 992
1996	38 099	19 346	28 052	2 316	3 958
1997	36 447	18 452	27 443	2 369	3 968
1998	35 224	18 082	26 554	2 327	3 972
1999	34 996	17 983	26 893	2 447	3 985
2000	33 335	17 588	25 030	2 287	4 089
2001	32 826	16 943	24 676	2 293	3 863
2002	33 492	16 916	23 822	2 284	3 856
2003	33 146	16 980	23 857	2 420	3 964
Halálozások 1000 lakosra					
1970–1979. évek átlaga	8,2	16,7	13,5	..	8,6
1980–1989. évek átlaga	15,0	15,6	14,9	..	8,9
1990–1999. évek átlaga	11,5	12,8	14,8	8,8 ^{a)}	8,7
1990	12,8	13,7	14,7	..	8,8
1991	12,7	13,8	14,4	..	8,8
1992	12,2	13,7	14,8	..	8,6
1993	11,9	13,1	14,9	..	8,6
1994	11,7	12,7	14,9	..	8,3
1995	11,3	12,8	14,9	8,7	8,8
1996	11,0	12,6	14,9	8,7	8,8
1997	10,6	12,0	14,8	8,9	8,8
1998	10,3	11,7	14,5	8,7	8,8
1999	10,3	11,6	14,9	9,2	8,9
2000	9,8	11,3	14,1	8,6	9,1
2001	9,7	10,9	14,1	8,6	8,8
2002	9,9	10,8	13,8	8,6	9,0
2003	9,8	10,7	13,9	9,1	9,3

a) 1995-1999. évek átlaga.— b) 1994-1999. évek átlaga.

Halálozások (folytatás)
Mortality (continued)

Prága Prague	Riga	Tallinn	Varsó Warsaw	Vilnius	Year
Mortality					
16 148	8 204	3 828	13 284	..	1970–1979. average of years
17 048	9 859	4 762	17 895	..	1980–1989. average of years
14 903	11 399	5 402	18 913	5 323b)	1990–1999. average of years
16 802	11 027	5 391	19 020	..	1990
15 795	11 078	5 273	20 192	..	1991
15 331	11 366	5 670	19 650	..	1992
15 129	12 703	5 867	19 631	..	1993
14 881	13 580	6 095	19 035	5 858	1994
15 193	12 709	5 653	18 718	5 708	1995
14 490	10 607	5 076	18 323	5 359	1996
14 083	10 395	4 944	18 019	5 168	1997
13 705	10 398	5 178	18 180	4 976	1998
13 616	10 131	4 877	18 365	4 869	1999
13 425	10 073	4 763	17 551	4 844	2000
13 210	10 270	4 791	17 290	5 045	2001
13 333	9 793	4 823	17 370	5 140	2002
13 488	9 798	4 680	17 816	5 367	2003
Mortality per 1000 inhabitants					
14,2	10,5	9,6	9,3	..	1970–1979. average of years
14,3	11,3	10,3	10,9	..	1980–1989. average of years
12,3	13,5	12,4	11,5	9,4b)	1990–1999. average of years
13,8	12,1	11,3	11,5	..	1990
13,0	12,2	11,1	12,2	..	1991
12,6	12,7	12,3	11,9	..	1992
12,4	14,5	13,2	11,9	..	1993
12,2	15,9	14,0	11,6	X	1994
12,5	15,2	13,3	11,4	9,9	1995
12,0	13,0	12,2	11,2	9,3	1996
11,7	12,9	12,0	11,1	9,1	1997
11,5	13,1	12,7	11,2	8,8	1998
11,4	13,0	12,1	11,4	8,7	1999
11,3	13,1	11,9	10,7	8,7	2000
11,3	13,5	12,0	10,3	9,1	2001
11,5	13,0	12,1	10,3	9,3	2002
11,6	13,2	11,8	10,5	9,7	2003

a) 1995-1999. average of years.— b) 1994-1999. average of years.

Halálozások nem és életkor szerint
Mortality by sex and age

Korcsoport	Berlin	Bécs Vienna	Budapest	Ljubljana	Pozsony Bratislava
Férfi, 1990					
0– 5	..	90	171	..	50
6–24	..	115	159	..	36
25–44	..	490	996	..	163
45–64	..	1 838	3 982	..	572
65–74	..	1 851	3 356	..	600
75–	..	4 503	5 535	..	674
Összesen	17 802	8 887	14 199	..	2 095
Nő, 1990					
0– 5	..	75	124	..	19
6–24	..	43	77	..	10
25–44	..	247	535	..	89
45–64	..	1 054	2 425	..	313
65–74	..	1 710	3 058	..	419
75–	..	8 814	9 262	..	966
Összesen	26 264	11 943	15 481	..	1 816
Férfi, 2003					
0– 5	..	64	69	5	8
6–24	..	101	67	9	26
25–44	..	378	452	61	104
45–64	..	1 793	3 134	282	542
65–74	..	1 366	2 454	311	418
75–	..	3 642	4 831	512	855
Összesen	14 440	7 344	11 007	1 180	1 953
Nő, 2003					
0– 5	..	59	34	5	7
6–24	..	40	32	3	16
25–44	..	202	202	30	56
45–64	..	1 043	1 914	128	304
65–74	..	1 072	2 245	242	355
75–	..	7 220	8 423	832	1 273
Összesen	18 706	9 636	12 850	1 240	2 011

* Lásd: módszertani megjegyzések.— a) Ismeretlen korúakkal együtt.

Halálozások nem és életkor szerint (folytatás)
Mortality by sex and age (continued)

Prága* Prague*	Riga	Tallinn	Varsó* Warsaw*	Vilnius	Age-group
Males, 1990					
96	..	58	139	..	0– 5
91	..	95	58	..	6–24
363	..	270	598	..	25–44
1 942	..	960	2 218	..	45–64
2 025	..	524	2 611	..	65–74
3 430	..	610	3 859	..	75–
7 947	..	2 518 ^{a)}	9 483	..	Total
Females, 1990					
63	..	51	102	..	0– 5
47	..	22	31	..	6–24
196	..	94	201	..	25–44
1 122	..	472	1 055	..	45–64
1 685	..	567	1 637	..	65–74
5 742	..	1 667	6 511	..	75–
8 855	..	2 873 ^{a)}	9 537	..	Total
Males, 2003					
22	37	16	59	..	0– 5
63	75	47	108	..	6–24
238	421	237	411	..	25–44
1 584	1 468	731	2 390	..	45–64
1 419	1 264	628	2 353	..	65–74
3 023	1 413	673	3 467	..	75–
6 349	4 678	2 354 ^{a)}	8 788	..	Total
Females, 2003					
12	28	8	33	..	0– 5
34	24	14	43	..	6–24
105	142	71	186	..	25–44
815	807	377	1 288	..	45–64
1 111	1 005	438	1 838	..	65–74
5 062	3 114	1 440	5 640	..	75–
7 139	5 120	2 355 ^{a)}	9 028	..	Total

* See it in methodology.— a) Including unknown ages.

10 000 lakosra jutó halálozások száma főbb halálokok szerint*
*Number of death per 10 000 inhabitants by the main causes of deaths**

Halálokok	Berlin	Bécs Vienna	Budapest	Ljubljana	Pozsony Bratislava
					1990
II. Daganatok (C00–D48)	..	31,7	36,1	..	19,6
IV. Endokrin, táplálkozási és anyagcsere-betegségek (E00–E90)	..	2,1	2,2	..	1,7
IX. A keringési rendszer betegségei (I00–I99)	62,9	81,0	76,1	..	45,4
X. A légzőrendszer betegségei (J00–J99)	7,7	5,9	5,1	..	5,4
XI. Az emésztőrendszer betegségei (K00–93)	5,8	5,7	10,0	..	4,5
XIV. Az urogenitalis rendszer betegségei (N00–N99)	..	1,9	1,7	..	1,1
XX. A morbiditás és a mortalitás külső okai (V01–Y98)	..	5,7	11,3	..	6,3
Egyéb halálokok	..	5,0	4,7	..	3,7
					2003
II. Daganatok (C00–D48)	..	27,5	38,4	27,6	24,5
IV. Endokrin, táplálkozási és anyagcsere-betegségek (E00–E90)	..	4,4	2,6	3,9	1,4
IX. A keringési rendszer betegségei (I00–I99)	42,0	49,9	69,4	32,7	46,7
X. A légzőrendszer betegségei (J00–J99)	6,5	5,9	4,8	6,9	4,8
XI. Az emésztőrendszer betegségei (K00–93)	5,0	5,6	9,7	4,7	4,7
XIV. Az urogenitalis rendszer betegségei (N00–N99)	..	1,7	1,2	0,8	1,8
XX. A morbiditás és a mortalitás külső okai (V01–Y98)	..	7,1	9,0	5,6	5,2
Egyéb halálokok	..	4,7	4,2	..	3,8

* Berlinben 2003 helyett 2002. évi, Vilniusban 1990 helyett 1996. évi adatok.

10 000 lakosra jutó halálozások száma főbb halálokok szerint* (folytatás)
Number of death per 10 000 inhabitants by the main causes of deaths (continued)*

Prága Prague	Riga	Tallinn	Varsó Warsaw	Vilnius	Causes of death
1990					
32,5	23,1	21,4	25,6	..	II. Neoplasms (C00–D48)
2,1	1,2	0,7	IV. Endocrine, nutritional and metabolic diseases (E00–E99)
79,0	69,2	64,9	58,5	88,9	IX. Diseases of the circulatory system (I00–I99)
4,2	3,5	2,3	..	15,4	X. Diseases of the respiratory system (J00–J99)
5,5	3,3	3,1	XI. Diseases of the digestive system (K00–K93)
..	2,2	2,3	XIV. Diseases of the genitourinary system (N00–N99)
8,7	13,2	11,9	..	18,3	XX. External causes of morbidity and mortality (V01–Y98)
6,3	5,6	6,0	Other causes of death
2003					
31,3	26,5	24,8	29,3	..	II. Neoplasms (C00–D48)
0,6	1,1	1,1	1,7	..	IV. Endocrine, nutritional and metabolic diseases (E00–E99)
61,0	74,1	62,3	42,6	49,9	IX. Diseases of the circulatory system (I00–I99)
6,0	3,3	3,8	6,6	2,8	X. Diseases of the respiratory system (J00–J99)
3,1	4,7	5,2	5,7	..	XI. Diseases of the digestive system (K00–K93)
1,5	1,6	1,3	1,7	..	XIV. Diseases of the genitourinary system (N00–N99)
7,2	13,6	14,2	6,4	12,1	XX. External causes of morbidity and mortality (V01–Y98)
5,7	7,1	8,5	12,5	..	Other causes of death

* Berlin: data of 2002 instead of 2003; Vilnius: data of 1996 instead of 1990.

Csecsemőhalálozások
Infant mortality

Megnevezés	Berlin	Bécs Vienna	Budapest	Ljubljana	Pozsony Bratislava
Csecsemőhalálozások száma					
1970–1979. évek átlaga	587	338	993	..	160
1980–1989. évek átlaga	412	186	424	..	100
1990–1999. évek átlaga	175	103	194	12 ^{a)}	36
1990	308	142	256	..	59
1991	225	146	306	..	56
1992	188	173	241	..	51
1993	165	141	247	..	46
1994	154	101	195	..	25
1995	159	125	168	17	25
1996	159	87	156	7	24
1997	134	71	125	13	32
1998	130	106	130	10	20
1999	132	77	120	11	18
2000	109	80	147	7	18
2001	98	96	129	9	13
2002	95	94	100	9	14
2003	112	104	86	9	15
Csecsemőhalálozások 1000 élveszülettre					
1970–1979. évek átlaga	16,9	22,4	36,2	..	26,0
1980–1989. évek átlaga	11,3	12,5	20,7	..	16,0
1990–1999. évek átlaga	5,8	6,3	11,4	5,1 ^{a)}	8,7
1990	8,2	8,7	13,2	..	11,0
1991	7,4	8,5	15,2	..	11,0
1992	6,3	9,9	12,4	..	10,8
1993	5,7	8,1	13,6	..	10,3
1994	5,4	5,9	11,2	..	6,3
1995	5,6	7,7	10,1	7,2	6,5
1996	5,3	5,4	10,0	3,1	7,0
1997	4,4	4,6	8,4	5,6	9,2
1998	4,4	7,0	8,9	4,5	6,1
1999	4,4	5,1	8,4	5,1	5,6
2000	3,7	5,1	10,0	3,0	5,3
2001	3,4	6,3	8,8	4,2	4,1
2002	3,3	5,7	6,7	4,1	4,4
2003	3,9	6,3	5,9	4,1	4,3

a) 1995-1999. évek átlaga.— b) 1994-1999. évek átlaga.

Csecsemőhalálozások (folytatás)
Infant mortality (continued)

Prága Prague	Riga	Tallinn	Varsó Warsaw	Vilnius	Denomination
Infant mortality					
332	192	109	387	..	1970–1979. average of years
196	179	114	351	..	1980–1989. average of years
76	102	55	153	51 ^{b)}	1990–1999. average of years
140	139	82	212	..	1990
139	151	64	173	..	1991
119	135	69	176	..	1992
84	94	68	154	..	1993
69	96	61	147	75	1994
62	121	55	154	72	1995
38	77	38	172	49	1996
42	77	34	136	39	1997
44	65	35	117	41	1998
25	62	40	91	31	1999
22	56	27	81	25	2000
30	54	40	94	28	2001
38	44	24	69	36	2002
25	50	18	78	26	2003
Infant mortality per 1000 live-born					
19,2	19,1	17,7	22,1	..	1970–1979. average of years
14,7	14,8	16,2	17,8	..	1980–1989. average of years
7,2	15,1	14,3	12,2	9,7 ^{b)}	1990–1999. average of years
10,8	12,9	13,7	14,5	..	1990
10,7	15,7	13,0	12,3	..	1991
10,0	16,3	15,5	13,3	..	1992
7,3	14,2	18,4	11,9	..	1993
6,7	15,4	17,6	11,1	12,8	1994
6,5	20,9	16,9	13,3	12,5	1995
4,3	14,7	12,1	14,5	9,7	1996
4,7	15,6	11,2	11,9	7,8	1997
4,9	13,3	11,5	10,3	8,2	1998
2,8	12,2	12,6	8,0	6,1	1999
2,3	10,3	7,3	7,0	5,2	2000
3,1	9,8	11,4	8,1	6,2	2001
3,9	7,4	6,8	5,7	7,7	2002
2,5	7,6	4,6	6,1	5,4	2003

a) 1995-1999. average of years.— b) 1994-1999. average of years.

Házasságkötések, medián életkor az első házasságkötéskor
Marriages, median age at first marriage

Megnevezés	Berlin	Bécs Vienna	Budapest	Ljubljana	Pozsony Bratislava
Házasságkötések száma					
1970–1979. évek átlaga	..	10 888	20 323	..	3 262
1980–1989. évek átlaga	22 209	10 582	13 785	..	3 072
1990–1999. évek átlaga	16 901	9 812	9 322	1 043a)	2 329
1990	21 850	10 723	11 941	..	3 119
1991	18 130	10 229	10 975	..	2 498
1992	17 895	10 994	10 118	..	2 602
1993	17 111	10 685	9 409	..	2 320
1994	17 269	9 768	9 506	..	2 165
1995	16 383	9 548	9 033	1 103	1 968
1996	15 813	9 146	8 401	1 061	2 058
1997	15 399	9 227	7 910	975	2 163
1998	14 526	8 693	7 897	989	2 111
1999	14 635	9 104	8 029	1 088	2 285
2000	14 119	9 007	8 666	972	2 196
2001	12 903	8 387	7 981	1 084	2 027
2002	12 800	9 266	8 672	1 088	2 185
2003	12 390	9 836	8 481	1 061	2 375
Házasságkötések 1000 lakosra					
1970–1979. évek átlaga	..	6,8	10,0	..	9,8
1980–1989. évek átlaga	7,1	7,0	6,8	..	7,5
1990–1999. évek átlaga	4,9	6,4	4,8	3,9a)	5,2
1990	6,3	7,0	5,9	..	7,0
1991	5,3	6,8	5,4	..	5,6
1992	5,2	7,2	5,0	..	5,8
1993	4,9	6,9	4,7	..	5,2
1994	5,0	6,3	4,9	..	4,8
1995	4,7	6,2	4,7	4,1	4,4
1996	4,6	5,9	4,5	4,0	4,6
1997	4,5	6,0	4,3	3,6	4,8
1998	4,3	5,6	4,3	3,7	4,7
1999	4,3	5,9	4,4	4,1	5,1
2000	4,2	5,8	4,9	3,6	4,9
2001	3,8	5,4	4,6	4,1	4,6
2002	3,8	5,9	5,0	4,1	5,1
2003	3,7	6,2	5,0	4,0	5,6
Medián életkor az első házasságkötéskor					
1990: férfi	..	27,2	24,4	..	24,8
1990: nő	..	24,5	22,5	..	22,5
2000: férfi	..	30,8	27,9	28,1	27,9
2000: nő	..	27,7	26,0	27,0	25,3
2003: férfi	..	31,1	29,0	30,0	29,1
2003: nő	..	27,5	27,5	26,8	26,6

a) 1995-1999. évek átlaga.— b) 1994-1999. évek átlaga.

Házasságkötések, medián életkor az első házasságkötéskor (folytatás)
Marriages, median age at first marriage (continued)

Prága Prague	Riga	Tallinn	Varsó Warsaw	Vilnius	Denomination
Marriages					
11 171	9 130	4 569	13 463	..	1970–1979. average of years
9 069	9 338	4 910	12 191	..	1980–1989. average of years
7 383	5 047	2 529	8 014	3 263 ^{b)}	1990–1999. average of years
9 838	8 664	4 396	8 695	..	1990
8 224	8 289	3 855	8 337	..	1991
8 247	6 654	2 975	7 944	..	1992
7 492	5 086	2 570	7 905	..	1993
6 919	3 905	2 322	7 842	3 732	1994
6 524	3 886	2 208	7 964	3 569	1995
6 469	3 363	1 688	7 816	3 211	1996
7 165	3 531	1 716	7 673	2 992	1997
6 512	3 604	1 772	7 844	2 994	1998
6 441	3 492	1 788	8 118	3 078	1999
6 973	3 487	1 960	8 043	3 103	2000
6 405	3 433	1 960	7 574	2 881	2001
6 647	3 560	1 831	7 636	3 180	2002
6 467	3 721	..	8 104	3 308	2003
Marriages per 1000 inhabitants					
9,8	11,7	11,4	9,5	..	1970–1979. average of years
7,6	10,7	10,7	7,4	..	1980–1989. average of years
6,1	6,0	5,8	4,9	5,7 ^{b)}	1990–1999. average of years
8,1	9,5	9,2	5,3	..	1990
6,8	9,2	8,1	5,0	..	1991
6,8	7,4	6,5	4,8	..	1992
6,2	5,8	5,8	4,8	..	1993
5,7	4,6	5,4	4,8	X	1994
5,4	4,7	5,2	4,9	6,2	1995
5,4	4,1	4,0	4,8	5,6	1996
6,0	4,4	4,2	4,7	5,3	1997
5,4	4,5	4,4	4,8	5,3	1998
5,4	4,5	4,4	5,0	5,5	1999
5,9	4,5	4,9	4,9	5,6	2000
5,5	4,5	4,9	4,5	5,2	2001
5,7	4,7	4,6	4,5	5,7	2002
5,6	5,0	..	4,8	6,0	2003
Median age at first marriage					
29,7	..	25,0	24,9	..	1990: males
26,4	..	22,9	22,9	..	females
28,6	..	27,4	26,2	..	2000: males
26,2	..	25,2	24,5	..	females
30,0	..	28,3	27,2	..	2003: males
27,3	..	25,7	25,7	..	females

a) 1995-1999. average of years.— b) 1994-1999. average of years.

Válások
Divorces

Év	Berlin	Bécs <i>Vienna</i>	Budapest	Ljubljana	Pozsony <i>Bratislava</i>
Válások száma					
1990	7 868	5 233	6 124	..	1 397
1991	6 113	5 383	6 178	..	1 190
1992	6 644	5 181	4 669	..	1 088
1993	6 554	5 137	4 566	..	1 140
1994	8 108	5 223	5 100	..	1 158
1995	9 184	5 701	5 506	265	1 147
1996	9 182	5 295	4 817	421	1 243
1997	9 782	5 129	5 058	455	1 166
1998	9 677	5 175	5 069	426	1 309
1999	10 001	5 469	4 724	413	1 182
2000	9 624	5 671	4 405	388	1 134
2001	8 731	5 872	4 495	428	1 130
2002	9 322	5 369	4 672	428	1 178
2003	10 102	..	4 489	436	1 234
Válások 1000 lakosra					
1990	2,3	3,4	3,0	..	3,2
1991	1,8	3,6	3,1	..	2,7
1992	1,9	3,4	2,3	..	2,4
1993	1,9	3,3	2,3	..	2,5
1994	2,3	3,4	2,6	..	2,6
1995	2,6	3,7	2,9	1,0	2,5
1996	2,6	3,4	2,6	1,6	2,7
1997	2,8	3,3	2,7	1,7	2,6
1998	2,8	3,4	2,8	1,6	2,9
1999	2,9	3,5	2,6	1,5	2,6
2000	2,8	3,7	2,5	1,5	2,5
2001	2,6	3,8	2,6	1,6	2,6
2002	2,7	3,4	2,7	1,6	2,8
2003	3,0	X	2,6	1,6	2,9
100 házasságra jutó válás					
1990	36,0	48,8	51,3	..	44,8
1991	33,7	52,6	56,3	..	47,6
1992	37,1	47,1	46,1	..	41,8
1993	38,3	48,1	48,5	..	49,1
1994	47,0	53,5	53,7	..	53,5
1995	56,1	59,7	61,0	24,0	58,3
1996	58,1	57,9	57,3	39,7	60,4
1997	63,5	55,6	63,9	46,7	53,9
1998	66,6	59,5	64,2	43,1	62,0
1999	68,3	60,1	58,8	38,0	51,7
2000	68,2	63,0	50,8	39,9	51,6
2001	67,7	70,0	56,3	39,5	55,7
2002	72,8	57,9	53,9	39,3	53,9
2003	81,5	X	52,9	41,1	52,0

Válások (folytatás)
Divorces (continued)

Prága <i>Prague</i>	Riga	Tallinn	Varsó <i>Warsaw</i>	Vilnius	Age
Divorces					
4 752	4 429	2 358	2 189	..	1990
3 998	4 734	2 396	2 317	..	1991
3 588	5 374	2 433	2 514	..	1992
3 879	3 935	1 920	2 178	..	1993
3 826	2 933	1 789	1 996	1 865	1994
4 205	2 971	2 460	2 643	1 663	1995
4 096	2 458	1 881	3 016	1 759	1996
4 112	2 420	1 760	2 207	1 779	1997
4 418	2 649	1 557	3 668	1 925	1998
3 041	2 488	1 532	2 694	1 863	1999
3 842	2 399	1 488	3 215	1 907	2000
4 099	2 265	1 403	3 336	1 861	2001
3 854	2 320	1 406	3 213	1 774	2002
3 884	1 665	..	3 353	1 788	2003
Divorces per 1000 inhabitants					
3,9	4,9	4,9	1,3	..	1990
3,3	5,2	5,1	1,4	..	1991
2,9	6,0	5,3	1,5	..	1992
3,2	4,5	4,3	1,3	..	1993
3,1	3,4	4,1	1,2	X	1994
3,5	3,6	5,8	1,6	2,9	1995
3,4	3,0	4,5	1,8	3,1	1996
3,4	3,0	4,3	1,4	3,1	1997
3,7	3,3	3,8	2,3	3,4	1998
2,6	3,2	3,8	1,7	3,3	1999
3,2	3,1	3,7	2,0	3,4	2000
3,5	3,0	3,5	2,0	3,4	2001
3,3	3,1	3,5	1,9	3,2	2002
3,3	2,2	..	2,0	3,2	2003
Divorces per 100 marriages					
48,3	51,1	53,6	25,2	..	1990
48,6	57,1	62,2	27,8	..	1991
43,5	80,8	81,8	31,6	..	1992
51,8	77,4	74,7	27,6	..	1993
55,3	75,1	77,0	25,5	50,0	1994
64,5	76,5	111,4	33,2	46,6	1995
63,3	73,1	111,4	38,6	54,8	1996
57,4	68,5	102,6	28,8	59,5	1997
67,8	73,5	87,9	46,8	64,3	1998
47,2	71,2	85,7	33,2	60,5	1999
55,1	68,8	75,9	40,0	61,5	2000
64,0	66,0	71,6	44,0	64,6	2001
58,0	65,2	76,8	42,1	55,8	2002
60,1	44,7	..	41,4	54,1	2003

A háztartások főbb adatai*
Main data of households*

Háztartás-összetétel	Berlin	Bécs Vienna	Budapest	Ljubljana	Pozsony Bratislava
Háztartások száma, 1990					
Családháztartás összesen	..	407 646	520 191	..	124 366
Ebből: egy családból álló háztartás	..	401 410	508 098	..	108 748
Egyszemélyes háztartás	818 000	310 556	276 003	..	52 986
Egyéb összetételű háztartás	..	28 558	53 838	..	614
Összesen	1 788 800	746 760	850 032	100 224	177 966
Háztartásban élők száma, 1990					
Családháztartás összesen	..	1 142 902	1 561 193	..	387 640
Ebből: egy családból álló háztartás	..	1 109 274	1 499 548
Egyszemélyes háztartás	818 000	310 556	276 003	..	52 896
Egyéb összetételű háztartás	..	63 354	114 980	..	1 265
Összesen	..	1 516 812	1 952 176	271 134	441 801
100 háztartásra jutó személy	X	203	230	271	248
Háztartások száma, 2001					
Családháztartás összesen	..	401 680	473 373	71 654	114 969
Ebből: egy családból álló háztartás	..	395 506	460 469	68 489	..
Egyszemélyes háztartás	910 800	344 655	266 374	28 554	69 405
Egyéb összetételű háztartás	..	24 748	30 336	2 438	4 711
Összesen	1 860 600	771 083	770 083	102 646	189 085
Háztartásban élők száma, 2001					
Családháztartás összesen	..	1 126 395	1 401 886	229 106	348 008
Ebből: egy családból álló háztartás	..	1 092 795	1 334 033	212 310	..
Egyszemélyes háztartás	910 800	344 655	266 374	28 554	69 405
Egyéb összetételű háztartás	..	56 153	64 270	6 097	10 522
Összesen	..	1 527 203	1 732 530	263 757	427 937
100 háztartásra jutó személy	X	198	225	257	226

* Népszámlálási adatok.

A háztartások főbb adatai (folytatás)
Main data of households (continued)*

Prága Prague	Riga	Tallinn	Varsó Warsaw	Vilnius	Household composition
Number of private households, 1990					
495 804	456 525	..	Family-households total
448 713	435 941	..	Of which: one-family households
187 017	168 091	..	One-person households
..	15 474	..	Households of other composition
..	640 090	..	Total
Number of persons living in households, 1990					
..	1 413 022	..	Family-households total
..	1 306 800	..	Of which: one-family households
..	168 091	..	One-person households
..	31 993	..	Households of other composition
..	1 613 106	..	Total
244	252	..	Number of persons per 100 private households
Number of private households, 2001					
496 940	180 325	110 553	452 116	..	Family-households total
452 850	165 457	106 645	439 062	..	Of which: one-family households
201 335	62 307	56 899	289 790	..	One-person households
..	8 696	5 763	15 672	..	Households of other composition
..	251 328	173 215	757 578	..	Total
Number of persons living in households, 2001					
..	559 255	327 292	1 332 490	..	Family-households total
..	484 081	308 210	1 266 728	..	Of which: one-family households
..	62 307	56 899	289 790	..	One-person households
..	19 567	12 705	34 099	..	Households of other composition
..	641 129	396 896	1 656 379	..	Total
233	255	229	219	..	Number of persons per 100 private households

* Data of census.

Módszertani megjegyzések

A kiadványban közzétett adatok valamennyi főváros esetében a népszámlálások eredményeiből, illetve a rendszeres statisztikai beszámolási rendszer keretében gyűjtött adatok feldolgozásából származnak. A népszámlálási adatfelvételek – az adatok körét, tartalmát és feldolgozásának módját tekintve – országonként bizonyos mértékben különböznek. Az elemzés alapját képező adatokat, táblázatokat – a lehetőségek által adott keretek között – a magyar módszertani előírásoknak megfelelően igyekeztünk összeállítani. A társhivatalok által kitöltött táblázatokat esetenként a rendelkezésre álló külföldi évkönyvekből egészítettük ki.

A kiadványban előforduló fogalmak tartalmára vonatkozóan a KSH évente megjelenő Demográfiai Évkönyvében leírtak érvényesek.

Országos adatok

Településszám: Cseh Köztársaság: 2003. január 1.-jei, Lettország: 2000. évi népszámlálási adatok. Észtország: 2000 Népeség és Lakás Összeírás (2000.03.31) Ausztria: 2001 Népszámlálás adata. Lengyelország: az alsóbb szintű közigazgatási területi egységek, "gmina"-k száma 2004. január 1-jén.

Lengyelországnál a települések népességnagyság-kategóriái eltérőek:

- 4 999
- 5 000 – 9 999
- 10 000 – 39 000
- 40 000 – 99 000
- 100 000 –

Családi állapot

A népesség családi állapot szerinti vizsgálatok az összesen adatok nem tartalmazzák az ismeretlen családi állapotúak számát.

Tallinn: korábbi népszámlálások idején (1970–1989) a családi állapot de facto családi állapot volt, 2000. évben a legális családi állapot.

Varsó: a 2001. évi népszámlálást megelőzően az elváltak között szerepeltették a külön élő házastársakat is, a 2001. évi adatok a külön élők számát nem tartalmazzák.

Vándorlás

Budapesten a vándorlások nagysága és egyenlege csupán a belföldi vándorlásra vonatkozik.

Termékenységi mutatók

A teljes termékenységi arányszám egy adott évre számítva azt mutatja meg, hogy egy nőnek átlagosan hány gyermeke születne a teljes reprodukciós életkori szakasz során (15–49 éves kor között), ha az adott év termékenységi viszonyait (a kor szerinti termékenységi arányt) állandónak feltételezzük.

Népesség korösszetétele

Eltartott népesség rátája: a gyermek- (0–14 éves) és az idős (65 évesnél idősebb) népesség a 15–64 éves népesség százalékában.

Öregedési index: az idős népesség a gyermek népesség százalékában.

Külföldi állampolgárok

Varsó: a több állampolgársággal rendelkező személyek az elsőként említett állampolgárság szerint szerepelnek.

Halálozások

Prágánál és Varsónál a halálozások korcsoport-kategóriái eltérőek:

Prága, 1990	Varsó	
	1990	2003
0– 4	0– 4	0– 4
5–24	5–19	5–24
25–44	20–39	25–44
45–64	40–59	45–64
65–74	60–69	65–74
75–	70–	75–

A legutóbbi népszámlálások időpontjai

Berlin	1992. 04.	2001. 04.
Bécs	1991. 05. 15.	2001. 05. 15.
Budapest	1990. 01. 01.	2001. 02. 01.
Ljubljana	1991. 03. 31.	2002. 03. 31.
Pozsony	1991. 03. 03.	2001. 05. 26.
Prága	1990. 03. 02.	2001. 03. 01.
Riga		
Tallinn	1989. 01. 12.	2000. 03. 31.
Varsó	1988. 12. 06.	2002. 05. 20.
Vilnius		2001. 04. 05.

Jelmagyarázat

- A megfigyelt statisztikai jelenség nem fordult elő.
- .. Az adat nem ismeretes.
- X Az adat közgazdaságilag vagy matematikailag nem értelmezhető.
- 0; 0,0 A mutató értéke olyan kicsi, hogy kerekítve zérust ad.

A nemzetközi kiadványsorozat eddig megjelent kötetei

	Megjelenés éve
1. Budapest, Bécs és Prága fontosabb adatai	1988
2. Budapest és Bécs népességének halálzási viszonyai	1988
3. Budapest és Prága népességének demográfiai jellemzői	1989
4. Budapest, Bécs, Prága idegenforgalma	1990
5. Budapest, Varsó és agglomerációik	1991
Szám nélkül: Varsó — Budapest	
Fontosabb összehasonlító adatok (lengyel és magyar kétnyelvű kiadvány)	1991
6. Budapest, Prága, Varsó népessége	1993
Szám nélkül: A kiadvány rövidített és átszerkesztett változata angol nyelven	1994
7. Népesedési folyamatok a kelet-közép-európai fővárosokban	1996
8. Kelet-közép-európai fővárosok az ezredforduló előtt	2001